

EGYHÁZI KÖZLÖNY

VEGYES TARTALMÚ S IRODALMI FOLYÓIRAT.

SZERKESZTI ÉS KIADJA :

DEDEK GREGENS LAJOS.

1890-iki évf.

2-ik szám.

Megjelen minden hé 4-én és 19-én másfél óráig két iven. A lap előfizetési ára januártól-decemberig 3 frt. osztr. magy. ért. postai széküldéssel együtt.

BUDAPEST, január 19-én.

A szerkesztőséget és kiadóját illető küldemények, pénzek hirdetések, reklamációk stb. a szerkesztő nevére címezve Budapest-Lipótváros Plehánia, Lipót-ter 9. sz. küldendők.

31,000 frt o. m. ért.

A gyakorlati irány nagy képviselője *Mathews Vilmos* dr., ki a csikagói egyetemen az ékesszólás tanára volt, mikor az akarat és mód különböző nyilvánulásairól értekezett, szavait igen figyelemre méltó eszmékkel vezette be. Az angol nyelv gyakran ismételt mondásai közt, úgy mond, nincs szebb, nincs az igazságtól áthatottabb mondás, mint az, melyet, a nélkül, hogy annak fontossága felett elmélkednének, az emberek oly sokszor vesznek ajkaikra, hogy: *Where there is a will, there is a way*; a hol van akarat, ott mód is van. Kétségkívül minden munkakörben meg van az emberi tehetségeknél határa; az emberek, bármely pályán, gyakran találkozhatnak olyan akadályokkal, melyeket a legnagyobb erély sem győzhet le. Majdnem minden ember, kisebb-nagyobb mértékben, a körülmények áldozata, melyek olykor oly hatalmasan működnek, hogy lehetetlen azokon átgázolnia. Csakhogy az ily esetek gyakori voltát, mégis nagyon túlbecsülik. Tény, hogy gyakran áthághatatlan hegyek, úgyszólván vakantúrásokká sorvadnak le, a mikor már átgázoltunk rajtuk. És ez eléggé mutatja, hogy a rendkívüli eseteket kivéve, a rendes körülmények között nagyon igaz az angolok közmondása s hogy a legtöbb esetben az, ki valamit igazán, ki valamit tüzzel, lelkesedéssel, való, igaz elhatározással akar, az módot is fog találni, hogy akaratát érvényesíthesse, keresztül vihesse. Az égő vágy már magában valósággá változtatja a lehetőséget. Kivánságaink csak jóslatai azon dolgoknak, melyekre képesek vagyunk; míg viszont a félénk, gyenge akaratú ember mindent lehetetlennek talál, mert olyannak hiszi. Mint Virgil mondja hajósairól, az emberek képesek, mert képeseknek hiszik magukat, — *possunt, quia posse videntur*. S azért elhatározni náluk gyakran annyit, mint elérni. Ezt sejteti velünk szti. Pál fidesze is, mely az embert a hegyek áthelyezésére képesíti. Mindnyájan tudjuk, hogy azon utak, melyeken nincs kedvünk haladni, vesztélyesen tele vannak a macskafaj különféle képviselőivel; és ha egy uri embertől zavarban lévő szomszédja kölcsönt kér, ez végtelenül hajlandó azon kötelezettségre, hogy a hét végén nagy, kimerítő fizetése legyen. De ha az ember valóban el van határozva, hogy bizonyos utat megtegyen, az ellenséges rosszulásoktól nem szabad visszarettennie.

Nem akarjuk tagadni, hogy az amerikai bölcs ez okoskodásában, van elég túlhajtás s hogy az emberi akarat túlbecsüléséből jó adagot ad be olvasóinak. De viszont kétségtelen, hogy az emberiség a nyelvészárak-

ból bátran kiküszöbölhetné a *ha* szócskát s hogy ez esetben számos és számtalan dolog és ügy, más és jobb stádiumban állana, mint áll most.

Hazánk, de legkivált fővárosunk egyházi története az újabb korból rendelkezik egy néhány oly fejezettel, melyek képesek szavainknak kellő súlyt és nyomatékot kölcsönözni.

Ha rövid pár évvel ezelőtt, valaki a főváros belső életébe, a hitéletbe, nem mondjuk komoly és beható, de legalább csak futólagos pillantást vetett, az csakhamar tisztában volt ítéletével, mely a vallás és erkölcs tanításának cserép lábairól szólott. És ítélete, ha megfigyelése még oly felületes volt is, alapos volt. Mert sajnos állapotok léteztek itt, oly sajnós állapotok, hogy azok az első pillanatra elárulták magukat.

A főváros az utóbbi időkben óriásit fejlődött. Épületeivel, palotáival aránylag, viszonyosan nőtt a lakosság száma is. A tankötelezettségről szóló törvény, az újabb idők kulturális törekvései óriás anyagot hoztak össze, melylyel a főváros még ma is küzd s mely nagyszerű iskola épületei, a folytonos iskola és osztály szaporítások daczára túl tömörséget okoz. E növekvéssel meglehetősen arányban növezték a főváros azon pénzüsségeket is, melyeket újabb és újabb tanerők alkalmazására fordított. Csak néhány éve, hogy újabb tanítóit és tanítónőit állásokra tömeges pályázatokat irt ki. E tekintetben érezhető, nagy hiány soha sem volt. Hiány volt azonban más téren, óriás, mérhetetlen hiány volt a vallásoktatás terén. E tekintetben sok, igen hosszú-hosszú ideig a fővárosban mi sem történt. A hitoktatásnál alkalmazott tanerők öt-hat évvel ezelőtt ugyanazok voltak, mint a melyek akkor, mikor a főváros még alig ment más számba, mint egy nagyobb német provinciális város. Megtörtént, hogy voltak iskolák, melyekben nem napokig, de hetekig, sőt hónapokig sem látták a hitoktatót, mert ez kápláni teendő mellett, a reá, gondozására bízott iskolákat még a legjobb akarat mellett sem láthatta el. Lassanként mind jobban és jobban tért hódított az a nézet, hogy ad *impossibilia nemo tenetur*, a lehetetlenre senki sincs kötelezve. S e kényelmes palást elég bő volt arra, hogy ránczai között még a visszaélés is tanyát leljen, fészket verjen. Az intéző körök látták a bajt, sóhajtoztak, de csak ölbe tett kezekkel, mert azt disputálták magukra, hogy ez állapotokon segíteni *teljes lehetetlen*. S a mit *Mathews* az akarat hiányról oly mélyreható szavakba burkolt, az az utolsó betűig beteljesedett a fővárosban. A habozás szelleme ütött be s ősi magyar szokás szerint megmaradtak a mellett, hogy ha nénemasszony férfi volna, urambátyám lenne. Ha, ha és ismét ha — pénz volna, akkor

lehetne segíteni, de mivel, mint a nóta mondja: nincsen, fából a kilincsem — maradt minden a régiben. Ehhez járult, hogy azon szomorú, gyászos szellem, mely a hetvenes évek gyászos öröksége volt, még azok bátorságát is elvéve, kiknél ez erény nemcsak a karok és lábszárak erősségében állott.

Igy állottak a dolgok, mikor a *hercegprímás* szerencsés tapintata a főváros egyházi ügyeinek élére azon férfiút állítá, kinek neve ma a főváros hitoktatásának kérdésével, mint a fa ágaival, úgy nőtt össze. — *Cselka Nándor* agyában, alig foglalta el az esperességet, már is megszületett a terv, miként kelljen ez abnormis helyzetben segíteni. S mert *Cselka* szerencsére azon emberek közé tartozik, kik ha valamit akarnak, azt igazán, azt lelkesedéssel, azt önfeláldozással tudják akarni, azért *Cselka* megtalálta a célra vezető utat, a módot is. Népszerűsége, melyre kedves egyéniségénél, megnyerő modoránál fogva, hosszas fővárosi lelkipásztorkodása alatt szert tett, megkönnyíté feladatát. Nagyon és merészet mert, s nagyot és merészet nyert. Kész tervvel lépett a főváros közönsége elé. Benyújtá indítványát, mely a fővárosban szervezendő hitoktatói állásokról szólt s miután jól előkészíté a talajt, a terv létesítésére 23,000 oszt. m. ért. forintot kért. S míg mások e terv merész voltát bámulnák s míg egyesek a semmittevésből édes bámulatba ringatóztak, addig ő buzgólkodott, járt, kért. fáradozott, kapacitált s mert erősen, mert *lelkisen akari*, lehetőségessé tette a látszólag lehetetlen, valóvá a non sens-nek hirdetett dolgot s *megnyitá az utat a főváros pénztárczájához*. A főváros közgyűlése, mindenek bámulatára, de egyuttal örömeire, megszavazta a 23,000 forintot s ez által lehetővé tette, hogy a fővárosban 20 hitoktatói és két hittanári állás szerveztessék.

A főváros páratlan áldozatkészsége nagyot lendített a hitoktatás, a vallás-erkölcsös nevelés dolgán. De a bajt nem orvosolta gyökeresen. Ujabb növekedés a hitoktatók ujabb szaporítását tette szükségessé. S itt bizonyult teljesen igaznak ama mondás, hogy csak az első lépés nehéz. *Cselka* akciója nemcsak pénztárczáját, a főváros *szívét* is megközelíthetővé varázsolta.

Cselka ugyanis a múlt év folyamán újabb kimerítő javaslatot nyújtott be, számokkal, statisztikával igazolta az újabb hiányt s a főváros minden ellenkezés, minden *vita* nélkül belenyúlt, újra belenyúlt, amugy is eléggé megviselt pénztárczájába s a régi összeget újabb évi *nyolcz* ezer forinttal szaporítá. Mindenesetre példátlan eset, hogy egy főváros 31,000 oszt. m. ért. frtnyi összeggel járuljon évenként a katolikusok hitoktatásához!

De az áldozat meg is fogja hozni áldásos gyümölcsét, melyet első sorban mindenesetre, a hivatását oly szépen, oly nemesen értelmező főváros fogja élvezni. Adja is a kegyes Mindenható, hogy ez áldás bőven hulljon le reája!

A főváros hitoktatásának emelése pedig *Cselkának* biztosítá a halhatatlanságot, mert a jövő történetírója, ha korrekt történetet akar majdani írni a főváros ez idei hitéletéről, nem mellőzhet soha egy fejezetet, melynek czíme: 31,000 frt o. m. ért., vagy helyesebben és teljesebben: *Cselka Nándor és a főváros hitoktatása*.

Hercsánlyi.

Az egyház multja és jelene.

Rovatvezető: Ankerstoki Stockinger János.

Változatosság — egység nélkül.

Egy elszázi lelkész fáradságot vett magának, hogy az úgynevezett protestantizmus különböző szektáit leírja s élénkelje Jeremiás siralmait azon pusztulás felett, melybe az egyenlenség, a lutheri szabad biblia magyarázás elve, a „tisztá evangyéliomot” dönté. Szeme előtt Elzász-Lotharingia protestáns lakossága lebegett, de bátran elmondhatjuk, hogy e nagy nevezetességre szert tett földrészeske, a bemutatott statisztika alapján, a világegyetem összes protestánsai tükröknek tekinthető. Az őszinte pásztor bevallja azt is, hogy ezen vizás állapotnak nincs orvossága, mert „ezen felekezettekkel”, a mint azt matematikai pontossággal előre meg lehet jósolni, „ige és logika alapján álló vitaközöset kezdeni, meddő dolog lenne”.

Az újonnan szerzett német provinciákban az „evangyéliusok” keresztények száma összesen mintegy 290,000 tesz ki, kik mindenek előtt a reformált hitvallás és az ágostai hitvallás két nagy osztályába oszlanak meg. Ezen „állam egyházzal” szemben, mert büszkeségükben és gőgjükben a másfél millióra rugó katolikusokkal szemben, így nevezik magukat, ezen „állam egyházzal” szemben, mindenek előtt őt ultra-lutheránus elzász hitközség áll.

Még nagyobb ellentétben állanak vele az *Irvingiánok*, kiket bizonyynyal maga Luther is a „rajongó szellemek” nevével tisztelt volna meg; a *Schwedenborgiánok*, kiket az állam-egyház katolikus hajlamaierl üldöz; a megcsontosodott *Herrenhuterek* és a rajongó *Darbysták*. Aránylag igen nemes a *Mennoniták* felekezete. Ezek azonban csendesen, nyugodtan viselik magukat s nem sok bajt okoznak az „állam-egyház”-iagnak. Rosszabbul áll a dolog a különböző keresztység-ismétlő felekezettekkel. *Felső-Elzászban a baptistákkal*; a kissé távolabb elterjedt *Frölichianusokkal*, kiknek alapítója svájci bevándorló volt; és a *Hansknichtianekkel*, kik belföldi növényi képeznek s kik elkeseredett gyűlölettel vicsoargatják fogaikat a szabad evangyélium többi harcosai ellen. Propagandájok miatt, de meg a tanúkból folyó konzekvenciák miatt is, legkényemtelenebb felekezete az állam-egyházra nézve a *methodistáké*, habár a mintegy húszra rugó methodisztikus mellék szekták közül eddig csak kettő birt Elzászban mélyebb gyökeret verni. Az úgynevezett *püspöki methodistákat* Elzász csak 1854 óta szerencsés ismerni; az Amerikából importált *Albert-testvéreket* pedig csak 1870 óta.

Ezekből látható, hogy az az igaz, az a valódi egyház, mely Luther ideig valahol a nagy semmiségben bukkant, mily csírákat rejt magában. A változatosságban elmegy a legszélső határokig — az egységben meg a nullán innen is áll.

• A leleplezett pápaság •

A tavalyi év folyamában a porosz püspökök, mint lapunk t. olvasóit annak idején kellőleg tájékoztattuk, konferenciát tartottak. Ezen a konferencián egy igazán magasztos, igazán főnséges elveket, eszméket telt körlevél született. Van pedig porosz *Halle*-ban egy újság, mely „Halle'sche-Zeitung” névre hallgat. Ez a törpe kolosszus 223-dik számában, természetesen ékes német nyelven, és igen ékes logikával kikelt ama pásztorlevél ellen s mint most fűnek-fának hirdeti, leleplezte nem a klerikalizmust, sem az ultramontanizmust, hanem: a pápizmust, a pápaságot. — Nevezett lap szerint a Fuldában egybegyűlt püspökök pásztorlevele feltűnően kenetlenség, úgyzólván „szelid”. . . . Szerinte az igazságdolg nem is lehetne önkényesebben eljáráni, mint a hogy azt a Fuldában egybegyűlt püspökök tévék. Ha a papir tudna pirulni, akkor annak a szeletnek, melyre pásztorleveleket írtak, szegyenletében bíbor-pirosá kellene válnia. . . . Jézus Krisztus tanával, melynek pedig a pápasághoz semmi köze sincs, rútl visszaéltek, hogy elleneiknek, kiknek pedig úgy hazudják, minden jót kívannak, mar ezen tanra való pusztá hivatkozással is artsanak. Igazán „keresztény” eljárás! És ugyanazon kéz, mely ezen álszent levelet sztéküldte, ugyanezen kéz csak minap szentesítette azon istentelen, utálatos határozatokat, melyek a Giordano Bruno-féle ünnepep alkalmából a más vallásnak ellen intézve lőnek. A papa-egyház most az egyszerű ismét a fűtől mögé engedett pillantani; a földteke emberileg érző és gondolkodó lakói visszabozdultak eltorzult arcától és elamultak amaz aljasság felett, mely ezen emberietlen védekezésből kéri. Az okos gondolkodásáról annyira dicsért pápa megörült; a püspökök erkölcsi tanai-

nak eredményényét önmagukon tapasztaltak s miután belátták, hogy eselvetéseik gyengék, mint rossz pedagógusok, az *ellenkező túlzásba* estek s a keresztény szeretet szelid hangjait pengetik. De keresztényen gyűlölködéseket, valódi érzelmeiket itt sem rejthették el. A mit tettek, azt jezsuita aluttomosággal eltagadják... A mit azonban ezen püspöki álláspontból, ama hatalomnak, a pápa világi hatalmának visszaállítására vonatkozó törekvéseikből, teljes lehetetlen megérteni, az az, hogy ezen püspökök fitogtatják *hazaszeretetőket* s a haza siralmas politikai állapotára figyelmeztetnek. Ők teszik ezt, a kik az egész világban mindenütt arra törnek, hogy gyalázatos dühöngésük által hazájokat az olasz barátságól elrettentésék. És így a püspök urak hazaszeretők fitogtatásával, az országgal szemben ugyanazon szakutczába jutnak, a melybe erkölcsi és vallásos nézeteik hirdetésével, az egész modern társadalom szívével és érzésével szemben, kerülnek. Csak most fogja belátni a világ, mily *soha eléggé meg nem hálálható jótéleményben* részesíté Olaszország a világot, mikor a Pontifex maximustól a világi hatalmat elvette. Képzeljük csak el, hogy a pápa nem lenne csupán címzetes, de lenne valódi, tényleges szuverén uralkodó! Hiszen nézetei és elvei, melyek az egész világgal, minden józan haladással ellenkeznek — a modern társadalom *Atillájává* tennék őt, és pedig annál veszedelmesebb Atillájává, mert a jámborság és szentség köntösébe burkolódik. A Giordano Bruno ellen kibocsátott manifesztumai legalább *Atilla* szellemére vallanak.

Szükségtelen dolgot művelt a *Halle'sche Zeitung*, mikor czikke végére oda bigyesztette, hogy »itt szó sem lehet bekülséről, kiegyezéséről, lekötélöz előzékenységről« és hogy »Németországban a szellemi harc, (talán vallásháború!) nem tartott harmincz évig, hanem tartani fog mindaddig, míg a sötétség a világgossag ellen harcolni meg nem szűnend. Azzal fennebb idézett szavai után minden józan ember úgy is tisztában volt.

St a. M. L.

Tanügyi Szemle.

Rovatvezető: Gyurky Ödön.

A párisi tanügyi értekezés.

+ II. A mennyire egyetértünk azonban a kongresszusnak a középiskolázásra vonatkozó munkálataival, ép oly kevésbé fogadhatjuk el és érthetünk együtt azokkal a határozatokkal, melyeket az értekezlet a *nőnevelés* ügyében hozott.

Pedig mondhatjuk, hogy Franciaország a nőnevelés hazája. Sehol annyit és pedig annyi szépét és oly szépen nem irtak a nőnevelésről, mint épen itt. Fenelon könyvétől, a legelső rendszeres nőnevelési munkától kezdve, Rousseau *Zsófiájáig*, vagy Necker Sauserre asszony «Education progressive»-jéig, annyi kiváló tehetség, az előadás és irály oly sok mestere áldozott ezen a téren is a pedagógia géniuszának, hogy valami újat, valami szebbet mondani, mint egy vakmerőségnek látszik.

Az elődök ezen nemes munkája után méltán várhattunk volna, hogy a kongresszus valami melyreható, alapvető munkálkodást fog kifejtteni. Annnyival is inkább, mert hiszen a nőnevelés kérdése is egyike ama pedagógiai kérdéseknek, melyek a tanügyi világot mai nap legélelénben foglalkoztatják. Nemcsak magának a tárgynak pedagógiai jelentőségénél fogva, hanem azon sok társadalmi, nemzetgazdasági tekintetben fontos kérdések miatt is, melyek a nőnevelésnek kérdésével, ennek mikéntjével oly szoros összefüggésben vannak. Oly időkét élven, midőn a nőknek jó része kénytelen saját magát fenntartani, saját maga keresni meg magának a mindennapit: nagy részüknél tagadhatatlan nyilatkozik a törekvés, magukat teljesen önállósítani, minden eddigi szokás és törvény alól függetleníteni. Nagyon időszerű lett volna tehát a kongresszusnak ezekkel a kérdésekkel is foglalkozni, s a pedagógia álláspontját ezekkel a kérdésekkel szemben is megállapítani.

Az értekezés azonban ezt nem tette. Elfogadta a nőnevelés mai állapotát Franciaországban, s ezen az alapon kezdé meg a tan tanácskozásait, különösen a leányiskolákban előadandó tantárgyak módszerét vevén vizsgálat alá. Pedig ez hibás eljárás volt. Mert miként lehet azt várni egy tanügyi kongresszusról, hogy pl. a leányiskolákban tanítandó kozmografia módszerének elveit határozza meg, ha előbb nem tárgyal a felett, tanítandó-e vajjon ezen tárgy a leányiskolában vagy sem? A mi nézetünk szerint a kongresszuson első sorban is, ha az már csakugyan nemzetközi tanügyi kongresszus volt és akart lenni, nem pedig valami tanterv csináló bizottság, azt a kérdést kellett volna felvetni, *mily tantárgyak és milyen terjedelemben tanítandók a leányiskolákban?* Akkor talán találkozott volna valaki, ki a kongresszus előtt is kimerte volna jelenteni, hogy a mai állapotok sem felelnek meg ám mindenben Franciaországban a pedagógiai tökély legmagasabb ideáljainak.

Franciaországban ugyanis az 1880-ik évi Camille Sée-fele törvény életbe lépése óta a leányok számára *leány-középiskolák* vannak behozva. Ezen iskolák tantárgyai a következők: 1. Erkölcstan. 2. Francia nyelv és legalább egy idegen élő nyelv. 3. Régi és új irodalmak. 4. Földrajz és kozmografia. 5. Hazai történelem és a világtörténet áttekintése. 6. Számtan, mértan, természettan, vegytan és természetrajz elemei. 7. Egészségtan. 8. Háztartástan. 9. Kézimunkák. 10. Polgári jogok és kötelesek. 11. Rajzolás. 12. Zene. 13. Torna. — Végig tekintve ezeket a tantárgyakat, ezen a témédek sok tudományagon, valóban nem tudjuk, csakugyan egy leányiskola tantárgyait soroltuk-e elő, vagy egy fiú-középiskolában vagyunk-e?

Hogy pedig pedagógiailag helyes-e, s általában az életet véve alapul, szükséges-e minden leányok ezt a sok tantárgyat végigtanulnia? No már erre a kérdésre mi tagadólag felelhetnénk csak. Nem akarjuk ezzel azt állítani, hogy a leánygyermeknek tudatlanságban kell maradni. Épen nem. Azt sem állítjuk, hogy a ki köztülnök önálló pályára lép, annak több tudásra is nincsen szüksége. Ez azonban a rendes szabály alól csak kivétel, ezek számára lehet felállítani külön képezdékét is. Mi csak azt állítjuk, hogy a nőnek rendes körülmények között, ahhoz hogy rendeltetését elérje, hogy jó nő, hű feleség, gondos és vallásos anya legyen, nincsen ennyi tudományra szüksége.

Hanem igenis, van valami másra. Van mindenekelőtt *vallásra*. Vallásra, mely ezen iskolákban fel sincs véve a tantárgyak közé; melyről értekezni a kongresszus is egészen elfelejtkezett. Az, a mely első sorban szükséges a nőnek arra, hogy jó feleség, jó anya lehessen, hogy híven megálljon férje oldala mellett, hogy el ne tanorítsa őt a szenvedély láza, az élet hiúsága, annak káprázató csillogása. Hogy legyen valami vezérfonala az életben, vigasza a szomorúság nehéz óráiban, reménye az elhagyatottság, az egyedüllet kínos perceiben. És különösen, hogy jó anya lehessen, ki megtanítja gyermekeit a tiszta keresztény életre, a hitre, reményre, az Istenben való bizalomra.

Szüksége van továbbá a nőnek mivellett, eleven *kedélyre*, szelidségre, a lélek szépségére, melyek a nőt széppé, kedvesé teszik s a mi megadja nekik azt a varázst, a mely homlokukat körülfontja. Szüksége van továbbá *háziasságra*, mert a haz a nő temploma, hol a legszebb női erényeket gyakorolhatja, hol a férfi örömet, boldogságát, hol feltalálja sorsát, hivatását, rendeltetését.

Hogy ezt azonban a növendék nőnem kebelébe bevessük, ezt nekik megadjuk, arra nincsen szükségünk ily nagy alapon berendezett tanintézetekre, hol minden lehető kitanítanak, csak azt nem mi a nőre épen a legfontosabb.

Ily körülmények között tehát mi nagyon különösnek tartjuk, hogy a kongresszus belement az egyes tárgyak módszerének megbeszélésébe a nélkül, hogy előzetesen magának a kérdésnek alapját csak elő is hozta volna. Sőt belebocsátkozott még oly kérdések taglalásába is, hogy szükséges-e a leányiskolákban *algebrát tanítani?* Mire a felelet természetesen igenlő volt. Valamint, hogy felvetett olyan kérdéseket is: hogy tanuljanak-e *latin* nyelvet a leány növendékek? Mire azt határozták: hogy a legkiválóbb növendékek, a mennyiben kívánnak, a *latin nyelv elől ne záranassanak el, de a nyelv csak mint rendkívüli tantárgy szerepelhessen a leány-középiskolákban.*

Mi mindezen határozatokra, melyeket a kongresszus hozott, egy szinten francia irónak, a nagy Doupanlousnak szavaival válaszolunk: «A nőnek két otthona van: a család és a templom, iskolájának tehát úgy kell berendezve lennie, hogy abban min a két előbbi feltalálható legyen.»

Szegény legények.

A képviselőház közoktatásügyi bizottságának egyik legutóbb tartott ülésén *Kovács Albert* képviselő indítványozta, hogy a középiskolák tandíját a lehető legmagasabbra emeljék fel, hogy ezáltal a «szegény legények» a középiskolából *kiszoruljanak.*

Nem tagadhatjuk meg magunktól, hogy e helyen is fel ne említsük a képviselő úr eme csodálatos nyilatkozatát; s kifejezést ne adjunk méltó *megbotránkozásunknak*, hogy egy alkotmányos nép-

képviselő és e mellett még tanári pályán is működő férfiú ilyen elveket mer hangoztatni, melyek nem csak a kereszténységnek szellemével, de magával a mai kornak szellemével is ellentétben vannak s egyenesen a régi pogány kor durva eljárását óhajtják vissza. Nem tudjuk ugyan hány águ koronával volt díszítve a képviselő úrnak bölcsője, hogy ennyire irtózik a plebsztól, annyit azonban tudunk, hogy a tudomány nem ismer el semmiféle más arisztokracziát, mint a szellem arisztokracziáját. A tudomány, t. képviselő úr, templom, melybe mindenki beléphet, mindenki mutathat be áldozatot, s melyből még az Üdvözítő is csak az olyan kufárokat korbácsolná ki, kik az ilyenféle nyilatkozatokkal szégyent hoznak a szentélyre, melyben ismereteket szereztek.

Ismerjük mi is jól a középiskolák túltömötttségét és ennek káros következményeit, tudjuk, hogy ezen segíteni kellene mielőbb: de segíteni lehet más módon is, nem csak a tandíj fölemelése által. Tessék csak a tanároknak nagyobb és lelkiismeretesebb *szigorval eljárni az évrégi osztályozásoknál*; különösen ne erresszenek *senkit a felsőbb osztályokba*, legyen az akár a nép fia, akár méltóságos csemete, ki határozott jélet nem adta, hogy az értelmi pályák barmelyikén is becsülettel fogja megállani helyét, mindjárt meg fog szünni a túltömötttség, mindjárt nem lesz annyi felművelt prolejár. De a tandíj fölemelése által elriasztani a tudományok csarnokából a szegényt, csakis azért, mert szegény, ez bűn lenne a tehetőség, sokszor a lángész ellen és gyakran magának a Gondviselésnek vezető karja ellen is, mely a költő szerint: «megváltóit rendezen gunyhóba küldi le.»

Hítvallásos iskola.

A katolikusok mindenütt a világon, a hol mozogni kezdenek, hogy jogaik, érdekeik megvédése céljából akciózt indítsanak meg, első sorban is az iskolák visszaszerzésére. Az egyházas szellemű nevelésre fektetik a fősúlyt. Az Ausztriában alakulóban lévő kath. centrum, mely a napokban adta ki felhívását és programját, szintén első sorban követeli az iskolák hitvallásos jellegét.

A mi népiszkolai törvényeink is igen sok tekintetben ellentétben vannak a kath. egyház elveivel, sértik a kath. nevelés céljait és megnehezítik, vagy egyenesen lehetetlenné teszik a vallásos nevelés, oktatás érvényre jutását. Itt volna tehát az ideje, hogy mi is mozgalmat indítsunk meg a hitvallásos iskolák érdekében s kath. képviselőink a legközelebbi kultuszbudget tárgyalása alkalmával egész határozottsággal követeljük: népiszkolai törvényeink *revizióját*.

Poroszország középiskolái.

A középiskolák kérdése, ügylátszik, nem csak nálunk, hanem az egész művelt Európában újra napirendre kerül. Csak a múltkor emlékeztünk meg a párizsi tanügyi kongresszus ide vonatkozó működéséről, ma ismét egy újabb mozgalomról adhatunk hírt Poroszországból, melynek tanügyi szervezetét eddigelé mi is legtöbbszörre átvettük és utánoztuk.

A porosz realskolák tanári kara ugyanis e kérdésben pályázatot hirdetett s nemrég döntött a beérkezett pályamunkák felett. A legjobbkat talált és a tanári kar által elfogadott emlékirat a következő tervvel lépett elő: A gimnázium, realskola stb. megszűnnek s helyettük behozandó lenne az *egyeséges középiskola*; ez hat évre terjedne csak s csupán az *általános műveltség* megadására lenne a célja, a *latin* nyelv mind a hat osztályon keresztül tanítatnék, a *görög* azonban *egyikben sem*. A ki ezt elvégzi az átéphet az ipar, kereskedelem földmívelés szakiskolába, ha pedig egyetemi tanulmányokat akar folytatni s így magasabb pályára lépni, akkor még egy második középiskolát a három évvel egyaránt bír liceumot kell elvégeznie, *melyben már a görög nyelv is tanítatik* s mely előké: az egyetemi tanulmányokra.

Mindenesetre oly javaslat, mely sok figyelemre méltót foglal magában s mely megérdemelné, hogy a mi szakfértaink is, epen a miniszter tervezett egyeséges középiskolája alkalmából, figyelmüket erre is kiterjesszék.

T A R C S A

Üri mise.

Várhogva, ugrandozva szalad két-három ministráns gyerek a torony-lépcsőn. Két perc múlva a haranghúzó gyerekek kacagó kedvével ellentétes komoly hangok figyelmeztetik az ájtatos népet, hogy kezdődik az istentisztelet. Lassan, méltóságtelesen kóndulnak a harangok: bim-bani, bim-baum. Aztán is — hogy elhallgattak — még egy ideig rezg belé a levegő s mint valami távoli moraj zúg a templomjáró nép fölében az elhaló, zsongó harangszó. Tizenegye óra van: az úgynevezett úri mise ideje. Lassan-lassan telik a nagymise tömjénfüstjétől még illatos templom. Suhogó selyemruhák, villogó karpereczek, gyűrűk, gyémántok függők, drága fejékek csoportja foglalja el a padokat, melyekben még az inétt cselédek, munkások, iparosok egyszerű öltöneyei látszottak. A pacslui, a jockey-club, a violette s más parfümök illata, vagyis inkább szaga összevegyül a tömjénnel s terhessé, nehézzé, sőt fojtóvá teszi a levegőt. Csendesen ül az elitéközönség a faragott padokban s látszólag nagy figyelemmel lesi az oltárnál szolgáló papot; vagy a finom elefántesontkötésű, velinapiros imakönyvet lapozzak a felér újak, avagy összekulcsolva merednek ég felé a kezek s átszellemült áhitattal vannak lecsukva a selympillák. De nemesak az úrhölgyek vannak ily nagyon belemertülve az áhitatba: laktapanos, czwikkeres, nagykövű gyűrűs urak is tűnek, sőt terdelnek (illatos zsebendőkön) a padokban s egészen el látszanak feledni a földiket a nagy buzgalomban. Azt gondolja az ember, hogy immar belejűsült az anynyiszor elmondott ima: jöjjön el a te országod. Vigasztalódva idézi fel magában, a ki őket szemléli, a költő szavát: Minden országnak támasza, talpköve a tisztá erkölcs...

Ez a képek a külszine. De a buzgalomba merült urak és hölgyek nemskára elfelejtik a latin közmondást (bar inkább hiszem, hogy sohasem tudták), mendacem oporet esse memorem. Tíz perc múlva már nagyon terhükre esik az áhitat. Igazodnak, zörögnek a nehéz selyem kötösök, hanyagul becsukódnak az értékes imakönyvek, az urak már „inkább” a földiekre gondolnak: meg-megsinitják a fényes czilindert s áhítatos pillantást vetnek — nem az oltarra, nem az Isten-kepre, hanem az „istennökre”. Azoknak a selympillái sincesenek már szendén lesütve; dolguk akad a szemeknek. Körül kell egy kissé nézni, magukon és másokon. Magukon, hogy nem eszszott-e félre egy ránc a ruhán, nem romlott-e el a frizúra hatásteli omlása, jól veszi-e ki magát az imakönyv ott mellette a padon, vagy szebb lesz talán, ha ismét kezben tartja. De körül kell nézni másokon is. Kinek milyen a toalettje; van-e izlésebb és drágább öltözköz az övenél; vajjon igazak-e a szomszédnő fölében csillogó gyöngyök; melyik másamódtól kerülhetett ki az a horribilis kalap a harmadik padban? És főképen körül kell nézni azért, hogy egyáltalán érdemes-e itt ülni; van-e, a ki őt nézi, vagy épen, a ki az ő kedvéért jött el; itt van-e az a halvány, kis bajuszú fiatal ember, a ki rendezen a második oszlop mögött áll s onnan integet a szemével; az Olga szökeje eljött-e a légyottra, melyet ő a kishirdetések útján itt adott neki?*

Ez a képek az igazi oldala. Előkelő közönségünk szeret a templomba járni, ezt nem tagadja senki. Az úri misénél mindig teli vannak a padok válogatott néppel; néha még „választott néppel” is. Mert hát ez is divat. Ép úgy, mint a színházba járás. Színház és templom egyen ép úgy illenek össze, mint a töltött káposzta és a fagyalt. De hát még is van valami, a miben össze lehet e kettőt is hasonlítani. Mert ép úgy, mint nincs a világon két olyan dolog, a mely teljesen egyforma volna, úgy hogy semmi különbség se le-

* Hogy mily sajnós igazságot mond itt jeles lárczairónk, kit ez alkalommal mutatunk be először lapunk t. olvasóinak, az eléggé bizonyítja az alábbi sorok, melyek a Budapesti Hírle p 1890. jan 12-én megjelent számának apró hirdetéséből vannak kivéve:

„Szombaton, január 11. délelőtt a Múzeum-köruton két hölgy találkozott két fiatalemberrel, kik a hölgyeket Calderoni kirakataig s innen a Szerviták templomába kísérték. A hölgyek egy mellékoltárnál imádkozván, a fiatalemberek az oltár előtt levő padban foglaltak helyet, s rokonaikkal való találkozás miatt a hölgyeket innen tovább nem kísérheték. Kéi a szíke fiatalember, ki festő, a gyszba öltözött hölgyet, adna teljes bizalommal találkozásra allalmat január 13. 14 vagy 15-én délelőtt fél 11-kor a Szerviták templomban, ugyanazon helyen.”

Ily czinizmus méltán az ember arzába kergeti a vért. Nem csoda, ha a lelkipászlornak néha rélyesebben kell fellépnie, de azt sem csodálhatjuk, ha ily erélyes fellépést az „ájtatos közönség” ridegnek mond.

gyen köztük — ép úgy, olyan két elütő valami sincsen, a miben valami közös vonás ne lehetne felfedezni. Csak az a különbség, hogy néhol könnyebb, máshol meg nehezebb megtalálni azt az azonossági pontot. A mi pedig a templomot és színházat illeti, ime a közös vonás: a színházba a szegény ember, (ha ugyan eljut néha) azért megy, hogy megnézze a darabot, a mit adnak. Vagyis azért megy, a mi a színházak tulajdonképeni célja. A templomba is azért megy a szegény ember, a mi a templomnak tulajdonképeni célja: t. i. imátkozni és a közös isteniszteletben résztvenni. Az „elite” azonban, az előkelő, a válogatott közönség nem a közönség szerepét játszza a színházban, hanem a színészé. t. i. mutogatni akarja magát. A templommal pedig éppen így tesz. Őda sem ajtatoskodni, imádkozni, megalázódni megy, hanem szerepet játszani, magát mutogatni. Nagyon messze áll egymástól a templom és a színház, de a finom közönség „lapintata” kiegyenlíti a legnagyobb ellentéteket is. Gyülekező-, társalgó-, rendezvényhelyeknek tartja mindkettőt. Színházba jár, mert az divat, templomba is jár, mert az is divat.

De a divat változik. Helyes! jó is lenne, ha ez a divat végre megszűnne. Nem a templombajárás divatja, hanem a mutogatásé.

Csenger Lajos

Hasznos tudnivalók.

Háló- és étkező-kocsik a magyar államvasutakon. A m. kir. államvasutak igazgatóságától vett újabb értesítés szerint vonalain közlekedő egyes gyors- és személyvonatoknál a háló- és étkező-kocsik a következő módon helyeztettek már forgalomba, illetve fognak forgalomba helyeztetni. A Budapest-Bruck-Bécs között és viszont közlekedő 8. és 7. sz. személyvonatoknál indulás Budapestről éjjel 10 óra 40 perczkor, érkezés Bécsbe reggel 6 óra 5 perczkor, illetve indulás Bécsből éjjel 11 órakor, érkezés Budapestre reggel 7 órakor, a diszesen és teljes kényelemmel berendezett, a zavartalan alvást biztosító hálókocsik f. hó 8. óta közlekednek és ezen alig egy-két napi idő alatt az utazó közönség által már is megkedveltettek. Mint már előre jelezve volt, hálókocsik továbbá Budapest-Kolozsvár-Tóvis között a 310. és 309. sz. gyorsvonatoknál, indulás Budapestről este 9 óra 20 perczkor, érkezés Kolozsvárra reggel 6 óra 2 perczkor és Tóvisre reggel 8 óra 38 perczkor, illetve indulás Tóvisről este 7 óra 47 perczkor, Kolozsvárról éjjel 10 óra 41 perczkor, érkezés Budapestre reggel 7 óra 15 perczkor — is fognak közlekedni. E vonatoknál az első hálókocsi szerdán folyó hó 15-én a 310. számú gyorsvonattal Budapestről és csütörtökön folyó hó 16-án 309. számú gyorsvonattal Tóvisről fog elindulni. Végül hálókocsik fognak még forgalomba helyeztetni Budapest-Dombóvár-Zakány-Zágráb között és viszont az 5402. (101.) 2. illetve 1. (102.) 5401. sz. személyvonatoknál. Indulás Budapestről este 9 óra 10 perczkor, érkezés Zágrábra délelőtt 10 óra 4 perczkor, illetve indulás Zágrábból este 6 óra 55 perczkor, érkezés Budapestre reggel 8 órakor. Ezen utóbb említett vonalrészekben és vonatoknál az első hálókocsi Budapestről szintén f. hó 15-én és Zágrábból f. hó 16-án fog forgalomba helyeztetni. A hálókocsik egyelőre csakis a vonat nemének megfelelő 1. osztályú menetjegyekkel vehetők igénybe és pedig csakis addig, míg azokban hely áll rendelkezésre. A hálókocsik használatáért mindegyik útirányban, tekintet nélkül az út hosszára és használati időtartamra 4 frt pótdíj fizetendő, a mely illetéknek megfelelő pótdíj a hálókocsit kísérő kалуaznál váltandó. A budapest-bruck-bécsi és budapest-kolozsvár-tóvisi vonalrészekben és viszont közlekedő hálókocsikban megegyeztetik az 1. osztályú utasoknak, hogy egy vasúti menetjegyre két pótdíjvet válthassanak, mi által egy-egy utas egy egész, úgynevezett félfülkét a hálókocsiban egyedül használhat. A budapest-dombóvár-zakány-zágrábi vonalrészen és viszont közlekedő hálókocsikban ezen kedvezmény nem vehető igénybe. Az utasok jogosítva vannak a budapest-bruck-bécsi és budapest-kolozsvár-tóvisi vonalrészeket illetőleg nyugvó helyeket előre is megrendelni és ezért 50 kr. megrendelési díj fizetendő. Ily megrendelések a m. kir. államvasutak városi menetjegy irodájában Budapestben (Hungária szálloda), továbbá a hálókocsi-társulat ügynőségénél Bécsben (Kärntnering 15.) eszközölhetők. Az étkező-kocsik — mint ez szintén már előre jeleztelet — egyelőre Budapest-Zimony között és viszont az 506. és 505. sz. gyorsvonatoknál, továbbá Kocsárd-Tóvis-Brassó között és viszont a 310. és 309. számú gyorsvonatoknál fognak közlekedni. Az első étkező kocsi Budapest-Zimony között f. hó 15-én az 506. sz., Kocsárd-Brassó között f. hó 16-án

a 310. sz. és Brassó-Kocsárd között ugyane napon a 309. számú gyorsvonatokkal fog forgalomba helyeztetni. Ezen kocsik csakis I. vagy II. osztályú menetjeggyel ellátott utasok által és csakis az étkezés tartamára vehetők igénybe. Kezi podgyász ezen kocsikban nem helyezhető el. Az étkező kocsikban a m. kir. államvasutak igazgatósága által helybenhagyott és mindegyik ily kocsiban kitett árjegyzék szerint úgy terítékenként, (kuvert) mint étlap szerint lehet étkezni. Megjegyezzük, hogy az ételek és italok árai jutányosan vannak megszabva.

Mesterséges drágakövek. Nem rég a lapok mint nagy újdonságot regisztráltak azt a hírt, hogy egy párisi khémikus a francia tudományos akadémiának maga készítette mesterséges rubinokat mutatott be. A »Természettudományi Közlöny« januári füzetében dr. Sztéryényi Hugó foglalkozik ezzel a kérdéssel s a következőket írja:

A ki figyelemmel kíséri különösen egyes francia khémikusoknak és mineralógusoknak az ásványok mesterséges előállítására irányuló törekvéseit és szamon tarlja az e téren elért eredményeket, azt a mesterséges rubinokról szóló hír épenséggel nem lephette meg. A bemutatás az akadémiában mindössze tökéletesebb készítményekre vonatkozhatott, a mennyiben a mesterséges rubinok sikeres előállításának módja már régi keletű.

Fremy francia khémikus részint Feyllal, részint pedig Verneuilal szövetkezve, továbbá Friedel tanár, ugyszintén Gaudin évek óta foglalkoznak mesterséges drágaköveknek, nevezetesen pedig rubinoknak és zafiroknak előállításával. Elért sikereik másokat is hasonló eljárásra buzdítottak és évek óta nemcsak ritka ügyességgel készített drágakőöntanzatok, hanem valóságos mesterséges drágakövek is kerülnek a kereskedésbe.

Manapság nemesak hogy a laikusnak ugyszólván lehetlen a hamis drágakövet az igazított megkülönböztetni, de a felismerés a szakembernek is rendkívül meg van nehezítve, különösen a midőn nem utánzatokkal, hanem mesterséges uton készített és a természetessel egészen azonos anyagu drágakövekkel van dolga. Hogy milyen nagy mértékben őrzi a drágakövek utánzásának iparát Franciaországban, különösen pedig Parisban, arra nézve csak azt említem meg, hogy statisztikai adatok alapján ki van mutatva, hogy a drága kövek utánzása iparának évi forgalma Franciaországban vagy 60 millió frank s foglalkozást vagy 30,000 embernek ad.

Az igazi drágakőnek legjellemzőbb és felismerésére könnyen rávezető tulajdonsága a keménysége. Amde újabb időben az utánzatokat ezzel a tulajdonsággal is oly ügyesen látják el, hogy már akárhányszor a keménység is megcsalta a vizsgálatot.

Tájékozásul helyén valónak tartom megjegyezni, hogy a mineralógus és az ékszerész keménység alatt a kőnek azt a tulajdonságát érti, hogy nálánál puhább követ megkarczol, nem pedig azt, mintha a kemény kő az ütésnek mindenkor jobban állana ellen mint a nálánál puhább. A gyémánt például, mint a legkeményebb ásvány, mely minden más követ megkarczol, könnyebben törhető darabokra, mint sok más nálánál jóval puhább kő. A drágakövek közt keménységre a gyémánt után a rubin és a zafir következnek, azután a smaragd, topáz, ametiszt és sok egyéb harmadrendű drágakő.

A keménységen kívül annak a kérdésnek eldöntésében, vajjon igazi vagy utánzott drágakővel van-e dolgunk, bizonyos optikai tulajdonságok vezetnek legbiztosabban célhoz. De míg egyrészt ezek vizsgálatára megfelelő lemezek szükségesek, a melyeket a kérdéses drágakőből megkészíteni nem igen engednek, addig másrészt újabbán némely esetben meg az optikai tulajdonságokat is sikerült utánozni.

Igy például Sidot francia khémikus, a ki egyike a legjelesebb drágakőöntanzóknak, foszforsavas mésznek igen magas hőfokon való olvasztásával olyan fajta üveget készít, a mely nemesak hogy tökéletesen reprodukálja a zafir jellemző sajátosságait, de egyszersmind azt a nevezetes optikai tulajdonságot is, a mit a mineralógus dichroizmusnak (kélszínűségnek) mond. A zafir dichroizmusa abban áll, hogy kétféle színben, kék és vörös színben csillog. Jól csiszolt zafirron keresztül nézve, e két színben vörös keresztet lehet látni. Sidot zafir-utánzatán ez az optikai tűnemény igen tökéletesen látszik.

Az utánzatokban az összeolvasztó anyagok minőségének és mennyiségének gondos megválasztásával, a csiszolás helyes alkalmazásával és művészi foglalatával az igazi drágaköveknek fényét, színtőlűzét, ritkábban keménységét és egyes optikai tulajdonságait is sikerült megadni: a mesterséges drágakövekben e tulajdonságokon kívül még az anyag is tökéletesen azonos az igaziakkal. A mesterséges drágaköveket nem üvegmasszából készítik, hanem azoknak az

anyagoknak összeolvasztásából, a melyekből maga az illető természetes drágakő áll.

Ez idő szerint különösen a rubint, a zafírt és a smaragdot készítik mesterségesen olyformán, hogy igaziak helyett használhatók és kereskedésbe hozhatók.

Fremy és Feyl, újabban Fremy és Verneuil egészen tisztá, a természetessel összes tulajdonságaira nézve teljesen megegyező oly rubin és zafir kristályokat készítenek, a melyeknek kémiai összetétele is egészen ugyanaz a természetesekével. Erről rendszeres kémiai elemzések tanuskodnak.

Agyagtéglében pontosan meghatározott mennyiségű kvarcot, alumínium-oxidot és ólomoxidot olvasztanak össze. Ólomüveg képződik és benne szintelen vagy fehéres korund-kristályok. Hogy a korundot rubinná változtassák, körülbelül két százalék kettős kromsavas káliumot olvasztanak a tömegbe; ha pedig zafírt akarnak készíteni, még egy kevés kobaltoxidot is. Megjegyzem, hogy a rubin nem egyéb, mint a korundnak piros, a zafir pedig kékszínű változata.

Igen érdekes és nevezetes a mesterséges drágakövek történetében az az eset, a mely ezelőtt három évvel történt meg.

A gyémántok és drágakövek szindikátusát arról értesítették, hogy genfi cégek új termőhely megjelölésével nagy rubinokat hoznak forgalomba, melyek iránt az a gyanú támadt, hogy talán nem is igaziak, hanem mesterségesek. A vád mindjárt úgy szolgált, hogy azokat valószínűleg kisebb, kevésbé értékes rubinok összeolvasztásával készítették, hogy ily módon nagy értékű drágaköveket kapjanak. Ezek a nagy rubinok tényleg nagy áron keltek el; karáruk mintegy 600—1400 forintjával.

A szakértői vizsgálat körülményes meghatározás után tényleg mesterségeseknek ismerte fel őket, még pedig, hogy oly módon készítették, a mint sejtették.

Vizsgálatuk közben legelőször a kristályokban levő gömbölyű üregecskék, hólyagocskák tűntek fel, a melyek olvasztás útján kapott tömegből soha sem szoktak hiányozni. Levegővel vagy másféle gazzal telvők és hullamos csoportokban helyeződtek el. Ilyen hólyagocskák a természetes rubinokban is elő szoktak fordulni, de azok mindig szögletesek és rendszeres folyadékot tartalmaznak. Elrendezésük pedig legtöbbször dendrites, ágforma, vagy az ékszerészek nyelvén, a toll lobogójához hasonló.

Ez a körülmény a gyanút erősen fokozta. De a szakértők még inkább megerősödtek abban a természetes rubinnak egy másik gyakori sajátságából, melyet a kérdéses kristályokban hiába kerestek.

A beható vizsgálat a természetes rubinok szövetét szalmaszálra tünteti fel, a mit a mikroszkóp úgy magyaráz meg, hogy a rubin anyagában igen finom rutil (titánsav) tűcskék vannak. Ezeket a kérdéses kristályokban nem lehetett megtalálni, a minthogy nincsenek meg azokban a rubin kristályokban sem, a melyet a főntebb megnevezett francia kémikusok készítettek.

Csupán e két ismertető jelből lehetett a szakértőknek ráismerni arra, hogy mesterséges rubinokkal van dolguk. Minden egyéb sajátságra nézve, az optikaiakat sem véve ki, tökéletesen megegyeztek a természetesekkel. Az elemzés azt is kimutatta, hogy anyaguk a természetes rubinokéval egészen azonos, t. i. alumíniumoxid a kromnak nyomaival.

A szindikátus a szakértők véleménye alapján az összes kérdéses rubinokat mesterségeseknek jelentette ki, a 800,000 frankra rügő vételeket pedig érvényteleneknek nyilvánította.

A mesterséges smaragdoknak tudományos célból legtekéletebb előállítását Hantefeuille és Perrey, a kik készítményeiket elemezték, anyagukat a természetesekével azonosoknak találták (67% kovasav, 19.6% timföld és 13.4% bezilyoxid). A smaragdkristályok is szintelenek voltak először, de könnyű volt őket azután vasoxiddal zöldessárgára és chromoxidral zöldre festeni.

Vegyes közlemények.

A pápa ő Szentsége már kiadta encziklikáját, melyről karacsányi allokució-jában és az új évi üdvözlésre adott válaszában állhatott. Az *Osservatore Romano*-ban közlése szerint az encziklika a terjedelmesebbek közé tartozik s a katolikusok kö-

telességeiről szól. Alapeszméjét megtalálhatjuk t. olvasóink azon beszédben, melyet a pápa 1889. okt. 20-án a francia munkásokhoz intézett s melyet fellüño szépsége miatt egész terjedelmében közöltünk volt. A szent atya a szociális kérdésre vonatkozólag kijelenté, hogy annak más megoldása nem létezik. mintha a munkások és a munkaadók a keresztény eszmék szerint rendezik be viszonyukat és a felebaráti szeretet törvényét, a kate előírása szerint, a legszorosabban betartják. Ennek első és elmaradhatatlan feltétele az, hogy az államhatalom szorosan a keresztény elvek szerint alakítsa törvényeit s ne csak a hatalom megtartására, az anyagi erők kiaknázására, hanem alattvalói földi boldogságának megvalósítására, tulajdonképpen előírt céljának betöltésére törekedjen. Ennek alfaját azonban a keresztény elvekhez való visszatérés képezi. Ezt kell első sorban keresztülni vinni és pedig a társadalom, az állam hatalom anyagának rekonstrukciója által. A visszatérés mindkét faktornak előnyére fog vólni és számtalan ma megoldhatatlannak hitt kérdésben kintat fog mutatni. A modern állapotok azonban hátrózzottan ellene vannak ez üdvös dolognak. Az egyház és állam között való viszony meglazulása, az állam hatalom kiesinyes, sokszor a nevétségességig menő, de mindig kárt, bajt és vesztőhözó feltékenysége, minden rosznak, mely a társadalom erőt emészti, szülő anyjává vált. Ez állam különben is túlkövetelő az egyházzal szemben, sérti szabadságát, reá otkorjálja gyámkodását, igazságtalan, sokszor magával a természetjoggal ellenkezésbe jövő törvényeivel gátolja előhaladását, megkötö üdvös s az emberek földi és égi boldogságában faradó kezeit. Ilyenkor a keresztény kötelessége azon krisztusi elvhez ragaszkodni, mely szerint inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek. Az egyházat, és ez a legnagyobb tapintatlanság, belevonják a napi politika pártküzdelmébe. Az egyház teljességgel közömbös az államformák iránt, tanítja és hiszi, hogy nincsen hatalom, hanem csak a mely onnan felülről adott, de azért természete ellenmond azon törekvéseknek, melyek politikai célokra óhajtkák a benne rejlő isteni erőt kiaknázni. Ez a lelkiismeret szabadságát feszélyezni. bēnítani igen, de megvédeni, erősíteni nem alkalmas módszer. Ezek az akadályok okozták azután, hogy a katolikus egyházat a pártok félreismerik, hogy a sokban haladó állam e téren a legnagyobb maradásig mutatja s az egyházzal szemben megmarad régi, alapjokban hibás előítéleteiben. Pedig a szabadságában szabadon és buzgó munkódó egyház az állam legőszintebb, és egyszersmind leghasznosabb barátja, mert a népet lelkiismeretében kötelezi a törvények iránt tiszteltre s mert a katolikusok, mikor a haza szeretetének a legerősebb szankezióval szankezióval szivere köti, a legkitünőbb polgárra neveli. A hazát és az államot azonban, az egyház mindig megkülönbözteti a kormánytól, a mely a mai felfogásnak megfelelően, nem a haza, nem az állam, hanem inkább csak a tulsúlyra vergődött politikai párt szolgálatában áll; s legyen a párt még oly nemes, még oly kitünő, az egyház egy párttal, mely utóvégre mégis csak töredék, soha és semmi körülmény között sem azonosíthatja magát. De nemesak az államhatalom féltékenysége, a pártok küzdelmé gátolja az emberiséget abban, hogy újabb szívvel-lelekkel esatlakozzék a keresztény elvekhez. Maguk a katolikusok is okai ennek; mert vagy *gondatlanok* s így nem törődnek azon veszélyekkel, melyek a kereszténytelenné tett társadalmat minden oldalról fenyegetik; vagy *féltékenek*, nem mernek jogaik revindikálása érdekében erősebben fellépni. A tetterő és luánya okozza, hogy a keresztény elvek győzelme politikai megalkuvásoktól lón függővé s hogy sokáig várat magára olyan helyeken is, hol bizonyos, hogy a nép örömráddallal üdvözölné diadalát. Részbem tehát a féltékenység, részben a gondatlanság, részben a vallasközöny okozza, hogy a katolikusok nem engedelmeskednek a pápának és a püspököknek, holott azok lelkiismeretüknek természetserü örei és vezetői. Tanácsaig, intéseik ellangzanak a pusztában s a megalkodottság a valástalanság sivar mezejévé tarolja a hit virányos tereit. A keresztény elvekhez való visszatérésnek két fő és nélkülözhetetlen eszköze: a *keresztény iskola* és a *keresztény család*. Legelőször a két eszközt kell megnyerni. A pápa *szerecséséknek* mondja azon népeket, melyeknek a keresztény iskolák szaporodnak s buzdit, hogy ilyenek alapítását, felállítását, mint a katolikus világ legfőbb ügyét, szoros kötelességünknek ismerjük. A *keresztény család* ep oly fontos, mint a keresztény iskola. Sőt talán sok tekintetből fontosabb is. A keresztény család neveli legerősebb a nemzeteket, ez teszi őket testben és lélekben boldogokká. A világtörténelem tanúsága szerint a legedzettebb népeket a keresztény család szüli. A katolikusok kötelessége tehát visszahódítani a vallásnak a család és az iskolát. S azokra, kik e küzdelemben, erőikhez mérten, részt vesznek, szive teljéből adja ő Szentsége az apostoli áldást.

A biboros hercegprímás az 1889. év folyamán több mint százhatvanzer forintot adott jótékony célra. Ezen összegből az esztergomi-szentgyörgy-mezei leányvárháznak magának 100000 frt. jutott. Ezenkívül a Szt. István társulat irodalmi osztálya 10000 frtot; a soproni káptalan alapítványban 20000 frtot; az egyházmegye szegényebb káplánjai 10000 frtot kaptak. Templom építésekre és reaurációkra 1413 frtot; elemi iskolákra 2912 frtot; egyéb tanintézetekre 2633 frtot; missziókra 1000 frtot; magán segélyezések, egyetek s egyéb jótékony célok czimén pedig körülbelül 11000 frtot adományozott. Ezenkívül, mint tudjuk, a selmecbányai nagy gymnasiumnak kibővítésére 50000 frt. adományozott.

Aranyszék **János fülemiljének eredetéről** érdekes kis apróságot olvassunk az ujonnan alakult magyar *Néprajzi társaság* közlönyében, melyet *Ethnographia* cím alatt, kiváló tudósunk Dr. *Réthy László* szerkeszt. A híres fülemile-pőr népies eleminek kimutatása a mily érdekes magában. ép oly kevéssé gyöngíti a költő invenziójának érdemeit. Petőfi Pató Pálján kívül alig van rá példa, hogy a szatira a magyar jelleg tipikusabb oldalát ostromozta volna gúnnya fulinkjaival, mint a fülemiljében. De míg Petőfi egy elvont alakot állít előnkbe találó jellemzéssel, melynek vonásai az elsőtől az utolsóig a költő szubjektív hangulatában termettek életre, addig Arany szatirája egy epikai cselekmény szélesebb medrében mozog, melynek alapszámjéhez a valóság színeit Arany széles megfigyelése nagy olvasottsága és anyaggazdagsága tárházából meríti.

A fülemile-pőr tárgyát feldolgozva legelőször egy régi német adomagyűjtemény: »Schaw-Platz: Lust und Lehrreicher Geschichte« adja: innen veszi át *Abbe Mathias* Linzben 1652-ben megjelent »Metamorphosis talae judicariae, oder Andre Theil seltzamer Gerichts-Handl und noch seltzamer hierauf gerichtlich erfolgten Auszprüchen Zusammengetragen und mit der Kraft unser Teutschen Mutter Sprach belegt« című gyűjteményébe. A német variáns némi eltéréssel adja az esetet s különösen a pörös madár nem a fülemile, hanem a kakuk. A két szomszéd nem azon vész össze, hogy kic a madárfütty, hanem megfordítva egymás nyakába akarja tolni a kakukszó babonás értelmezésében foglalt szégyent, mint a mely a pipogya férj kijátszására czémoz a hülsen feleség által. A pör indoka tehát a kölcsönösen gyanusított asszonyi becsület s az ítélet, melyet a felek kibékülése követ, hangsúlyozza, hogy a kakukszó sem egyiket, sem másikat nem illette, hanem a bírót s a bíróság többi személyeit.

Eddig a variáns, Fontos volna tudni, vajjon Arany közvetlenül merített-e, vagy ha nem, a szájhagyomány hogyan alakította át az bővítette ki a régi adomát, mely közvetlenül adta az eszmét »Fülemilj«-hez. De akár Arany, akár a magyar népgeniusz gyúrta át a themát általunk ismert alakjába: milyen talpraesett, milyen művészi a metamorfózis, s mennyire átlenyegesült benne minden idegen elem! Először is a magyar porékedő természet szatirikus rajza sokkal komikusabban domborodik ki azáltal, hogy a pörös kérdés nem a képzelt becsületért, hanem még ennél sokkal jelentéktelenebb epizódot, a madárfütty illetősége körül forog. Aztán a kakuk, mely nálunk nem a német néphit vizsálykeltő madara, egészen elesik, a helyét a fülemile foglalja el. Végre Arany feldolgozásában, az a meglehetősen egygyű poant is, hogy a bíró a kakukszót magának reklamálja, hatalmas és a patriarkhális magyar judikaturát éles elitéléssel jellemző indokolást nyer a felek által történt megvesztegetésében, mely a remek szatira hatását teljessé teszi.

Élete utolsó percéig megmaradt megalkodott engedelmességében, az a bajor tudós, kinek nevéhez fűződik a végonaglásban senyvedő ó-katholicizmus. *Döllinger József Ig. ác.*, *Döllinger Ignác* az a híres orvos-tudorok és a szervezett látható fejlődéséről szóló tudomány megalapítójának fia volt. Született 1799-ben február 28-án Bambergben s a hasonló nevű egyházmegyében 1822-ben 10. pappá. 1823-ban az aschaffenburgi liezeumban. 1826 óta a müncheni egyetemen tanította az egyház történelmét és jogát. Határtalan elbizakodottsága, melyet gyors karrierje s a tagadhatatlanul nagy mérvben bírt észlelhetsége előtt hajlongók kenyeztetések elvakították őt, megrontották szívét, bilincseket vertek eszére. Így történt, hogy a vatikáni zsinaton mellőztetvén, a pápa és az egyház eszathatalansága ellen nyíltan fellépett, azt elfogadni nem akarta s az egyháznak köteles engedelmességét felmondta. Szerencsétlen bukása sokaknak megásta a hitetlenség sötét sírját. Az előgedetlen elemek, hol ne lennének ilyenek. köréje csoportosultak s

megalkották az úgynevezett ó-katholicizmust, mely a lutheri egyház-bujdosó tannak szánalomra méltó parodizálása volt. *Döllinger*, kit a *katholikus* bajor király és a regens-herceg kiváló kegyükben továbbra is megtartották s egyházi beneficiumját s czimeit etretek létere meg nem vonták tőle, a jó Isten kegyéből magas kort ért el. Lett volna elég ideje kibékülni meghasonlott valójával, visszatérni egyháza kebelébe, Isten földi országába. Csakhogy minden vakság között legveszedelmesebb a lelki vakság, minden eszbeli aberráció között legmakacsabb az. melynek indító oka, szülője, a szív kevélysége. Megátalkodottság ellen nincs orvosság. A szerencsétlen *Döllinger* ma már ott áll Isten ítélszéke előtt, hol többé nincs visszavonulás. nincs bocsanat. *Döllinger* különben ötödiknek dült ki az ó-katholicizmus kolumnái közül s halála méltó volt előbb elköltözött hokott társaihoz.

A főváros tanügyi statisztikáját a lefolyt iskolai évről már összeállította a fővárosi tanfelügyelőség. A főváros tanügyi viszonyait érdekes képmen feltüntető statisztikának a következő adatait közöljük:

A múlt 1888/89-ik tanévben Budapesten a tanköteles gyermekek közül elemi iskolába járt 17,788 fiú és 17,760 leány, ismételt iskolába 4,306 fiú és 610 leány, felső nép- és polgári iskolába 1889 fiú és 3482 leány, középiskolába 4287 fiú, tehát összesen 50,122 gyermek. Ezek vallás szerint így oszlanak meg: 30,561 róm. katolikus, 61 görög katolikus, 177 görög keleti, 2,707 helvet hitvallása, 2,642 ágostai hitvallás, 23 unitárius és 13,925 izraelita vallás. Nemzetiség szerint 38,929 magyar, 10,485 német, 40 román, 585 tót, 65 szerb, 3 rutén és 15 horvát. Tanköteles gyermek volt 60,179 s ezek közül nem járt iskolába 10,057. Ezek között 1362 fiú és 8695 leány. Feltűnő, hogy a tanköteles gyermekek száma az azelőtti évben (1887—88) is ugyanannyi volt, de az iskolába járók száma 10,335-ről 10,057-re apadt le. A főváros területén 7 állami, 107 községi, 28 felekezeti, 13 magán és 9 egyleti, összesen 163 iskola és pedig 141 elemi, a löbbi felső nép és polgári iskola. A tanítás 156 iskolában magyar, négyben német-magyar, kettőben tót-magyar és kettőben szerb-magyar nyelven történt. Tanhelyiség és tanterem volt 777. Tanított pedig 490 férfi és 435 nő, vagyis összesen 925 tanító, s ezek közül 820 rendes, 105 pedig segéd-tanítói minőségben. A népoktatás céljaira kiadtak 1,624,226 forintot. Ebből a rendes tanítók évi fizetése 835,934 forintot, a segédeké pedig 125,213 forintot tesz ki. Kiadtak továbbá fűtésre 95,115 frtot, taneszközökre 27,656 forintot, szegénytanulók segélyezésére 4152 frtot, bérelt, építkezés és lőkésítésre 356,950 frtot, vegyes szükségletekre pedig 79,206 forintot. E kiadásokat az ingatlanok jövedelmének egyenértéke 236,180 frt. erejéig fedezték tőkepenzük kamataiból (11,932 frt.) tandíjból (212,461 frt.) állami segélyből (138,416 frt.) községi pénztárból (935,252 frt.) egyházi segélyből (58,783 frt) és vegyes forrásokból (31,202 frt.)

A két elárvult egyházmegye Csanád és Székesfehérvár, mint biztos forrásból értesülünk, legközelebb megkapja atyját. *Székesfehérvár* püspöke Dr. *Steiner Fülöp* pápai prelátnak, Csanádé *Desseffy Sándor* kassai apát-kanonok lesz. Az egyik liberális lap már a két új püspök személyi méltóságát hozta. S mivel kétségtelen, hogy az ellenség elismerő nyilatkozata a jeleség egyik főbizonyítéka, czélszerűnek véljük a két új püspököt e liberális lap világitásában mutatni be: *Steiner Fülöp*, írja elap, született 1839. április 28-án Fehéregyházán. Sopronmegyében; vagyis polgári szülőktől származik. Tanulmányait Veszpremben kezdte s a főgimnázium végzetével Győrben folytatta; 1856-ban, mint papnövendék, a filozófiát hallgatta. Az akkori püspök, a jelenlegi primás, felismerte kiváló tehetségét s a bécsi Pázmáneumba küldte, hol az első szigorlatot is letette. 1863-ban mosonyi káplánna, két hó múlva prefektussá nevezetett ki. E közben a theologiai szigorlatokat egymás után tette le. 1867-ben mint az alapvető hittan s egyháztörténelem tanára működött s ugyanez évben báró Eötvös József a győri akadémia felszónokává nevezte ki. 1868-ban a magyar egyházi viszonyokra letele fontos állason találkoznak az egyházi tudóssal mint a Szt.-Ágostról nevezett bécsi felső papképző intézet magyar tanulmányi igazgatójával. — 1882-ben boviznyky István nagyváradi püspök a Trefort által hosszú időn át lefoglalt kanonoki stallumba dr. Steinert ültette. — Mint nagyváradi kanonok a szeminárium rektora s a lelkiasztorokodás tanára lett. 1886-ban a Szt.-István-társulat alelnökévé választotta meg s ugyanakkor lett pápai prelátnak, és mint ilyen érte a püspöki kinevezés. Szerencsétlen méltósága, jószívűsége, igazságszeretete s mindenkit lebilincselő

modora által annyira megnyerte tanítványainak tiszteletét, hogy úgy a magyarok, mint az oláhok rajongtak érte. Mint egyházi szónok nagy hírből áll. Nemes szívvel s fekölt érületéhez méltón gyakorolta a jótékonyt, hogy a balkéz soha sem tudta, mit mivel a jobb. A nagyváradi Sz.-Vince arvaitézet a főpap sok ezer forintjéről tudna számot adni, melyely az intézetet alapolta. *Desseffy Sándor* egri főpapei áldozópap született 1834 június 3-án Pozsonyban. Gimnáziumi tanulmányait részint Nagyszébenben, részint Kassán s Gyöngyösön végezte. 1852-ben az egri egyházmegyei papnövédek közé vétetett fel, honnan 1853-ban a hittudományok hallgatására a budapesti központi papnöveldebe ment. Itt teológiai tanulmányait kitünő sikerrel végezve, 1857 aug. 9-én áldozórára szenteltetett és kapláni minőségben Füzes-Abonyba (Hevesmegye) nevezetett ki. 1859. augusztus havában már az egri érseki liceumban mint a bölcsészeti s a latin nyelv tanára működött. Szeitovszky, az akkori primás 1860-ban a budapesti központi papnövelde prefektusává nevezte ki, honnan 1866. szeptember 29-én ismét vissza hívták Egerbe. Itt mint a liceum tanár működött. Perger püspök öt udvari papjává kinevezte, Kassára hívtá. Nemsokára sáros-nagyp utaki plébános apát lett, s 1884 óta kanonok. A magunk részéről e dicséző nyilatkozatokból egy jottát sem veszünk el. Saját közvetlen tapasztalásunk alapján csak azt tehetjük hozzá, hogy a mit *Steiner*-ről e lap mond, az mind reáliték *Desseffy*-re is, hogy tehát a királyi Felső választása rendkívül szerencsés volt s hogy az új főpapakhoz az illető egyházmegyéknek szinte szívből szerencsét kívánhatunk. De van *Csanádra* vonatkozólag az éremnek más oldala is, melyet, az igazság bajnokaivá szegődve, nem takarhatunk el. *Németh József*nek. Csanád püspöki helynökének megfoghatatlan mellőztetés-értjük. A kik a csanádi viszonyokat, már akár hírből, akár személyes tapasztalatból ismerik, azok jól tudják mennyit tett, mennyit furdott *Németh József*: tudják, hogy kiváló tulajdonai nemcsak az egyházmegye papságának, de a politikai főhatóságoknak, a világi intelligencziának szeretetét vonzódsát, ragaszkodását szereztek meg neki. Kinevezése tehát igen szerencsés gondolat lett volna. De hát investigatiles sunt viae ejus... Mellőztetése mindenestre megdöbbenést fog szülni, de a csanádi új

püspökük nek, immár közvetlen egymásutánban a harmadik *Sándor*-nak, kiváló jeles tulajdonaiban, szeretetreméltóságában vigaszt és megnyugvást fognak találni. Szívből és melegen üdvözlőjük az új főpapakat!

A szabadelvű körben a minap egy pillanatra sutba dobták a politikát és kulturális dolgokkal foglalkoztak. Első sorban a papnevelés, azután a protestans autonomia került szóba. Nem tulajdonitanánk ezen dolognak nagyobb fontosságot, ha a *Magyar Állam* fel nem fújta volna a dolgot. Így azonban, kénytelenek vagyunk vele, még pedig, bár nem tartozunk a Tisza-virágok bámulói közé, az igazság kényszerítő hatása alatt. Örömmel konstatáljuk, *leghitelesebb és legkövetlenebb* információink alapján, hogy a szabadelvű pártban a papnevelés, a katolikus papság — in genere — megtámadva nem lett. *László Mihály* képviselő inkriminált beszédjében kijelenté, hogy ő a magyar kath. papság nevelésével általában teljesen meg van elégedve, mert annak sikeres voltát papjaink szellemi nivója eléggé igazolja. De óhajtandónak tartja, hogy az *illetékes hatóságok* egyes szeminariumokban nagyobb gondot fordítsanak a növendékek *huzafias érzelmeinek* fejlesztésére, mert ő papi körökből vett információi alapján állíthatja, hogy pld. az esztergomi szeminariumban öt-hat emberből álló konventikulum volt, mely határozottan a pánszláv eszmék harcossává szegődött. Kiváltképpen és első sorban felhívta azonban a miniszter figyelmét a nemegyesült görögök s a szerbek szeminariumaira, hol a szellemi nivó hiánya mellett, határozott nemzetellen irány kap lábra. Karlóczán például a rektor, valami dr. *Radios* majdnem minden európai nyelven beszél, de *magyarul* egy kukkot sem tud. Hasonló értelemben beszélt *Rakovszky* is. *László* azonban ezenfelül — és pedig kétségtelenül helyesen — kikelt a protestánsok ellen, kik autonómiajuk révén a legszélsőbb pánszláv üzelmeknek adják magokat. Volt bátorsága e nőli me tangere virághoz nyúlni és felszólítani a minisztert, hogy ezen irányban minden lehető tegyen meg s ha kell és szükséges ajánlja a protestans autonomia jogkörének megszorítását. Nem kísérjük egyelőre kommentárral e felszólalásokat, de megjegyezzük, hogy kár a verebet vérsének nézni.

Ne vegyünk hangszereket

áll maga nemében.

Mindennemű **mechanikai senélő művek**, melyekkel minden zeneismeret nélkül **seno** mellett kedélyes estéket és házi mulatságokat lehet rendezni, mint például *Ariston*, *Herophon*, *Orpheu* (zongora-Ariston), *Phönix* (legujabb, kellemes harmonium-hangu, eipz titihatalan érczkótákkal), *Symphonion* (aczelmű-hangokkal, nagy műsorról) legjobb minőségben, valamint az ezen hangszerekhez való kóták, legnagyobb választéka, csakis *Sternberg Armin* hangszergyári főraktárában található — Azonkívül gazdag tárháza van itt a svájci zenélőszekrényeknek minden fajtában és nembben igen kedves ajándék tárgyak, továbbá az itt kiállított díszmű- és fényűzési cikkek, mint: zenélő albumok, női pipere-készletek, sörös kancsók, szivar-kínálók, író-garnitúrák, ékszerok stb. stb megannyi zenevel ellátva.

Különösen figyelembe ajánlhatik *Sternberg Armin* egyetlen hazai **harmonika-gyára**, hol minden fajta harmonikák csakis a legjobb minőségben készíttetnek és eredeti gyári árákon adának forgalomba.

PARTOLJUK A MAGYAR IPART!

Megrendelések könnyítése végett a harmonika-árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve megküldetik. A ki bármely hangszert, zenélő-művet vagy harmonikát kíván magának megszerezni, forduljon

STERNBERG ÁRMIN hangszergyárhoz

BUDAPESTEN, VII., kerepesi út 36. szám.

Mindennemű hangszerek senélő művek és harmonikák javításra jótányosan teljesítették és ócska hangszerek cserébe is elfogadtatnak.

Hanser József

könyvkötő és díszműkészítő.

Budapest, ferencziek hátsára.

Ajánlja magát szakmájához tartozó mindennemű munkáknak, nevezetesen: *Missale Romanumok*, *breviariumok*, *anyakönyvek*, *lettárok*, *imakönyvek*, *albumok*, *lexikonok*, stb. bekötésére s díszművek izléses és tartós elkészítésére a legjutányosb árák mellett.

Kiválóan ajánlásra méltónak találjuk a

"KERESZTÉNY MAGYARORSZÁG"
című hetilapot.

Ára egy negyedévre 1 ft.

Szerkeszti és kiadja:

Clair Vilmos,
Budapest, üllői-út 22.

Egyházi Ertesítő.

A Magyar Tudományos Akadémia aienkél, a magyar történelem leghivatottabb munkását, Fraknói Vilmos nagyváradi kanonokot és szegszárdi cz. apátot, a király ő fellege arbei címzetes püspökké nevezte ki. Újabbán alig történt kitüntetés, mely a tudományos világot oly méltán megörvendeztette volna, mint a Fraknói-é. Úgy hisszük, lapunk díszes olvasó közönségének szive szerint beszélünk, midőn a kitüntetett tudósnak szerencsekívántainkat fejezzük ki.

A katolikus körben e hó 13. án, este 7-órakor, sikerült társasvacsera volt, melyen a főváros lekesebb katolikus elemeiből, mintegy negyvenen vettek részt. — A vidéket Fél-egyháza egyik buzgó plebánosa, sz. Kiss Boldizsár képviselte. Számos szellemes írást hallottunk, melyek legnagyobb része egy kis eszme tisztázás volt azon kérdés felett, mi okozza azt, hogy a világi és egyházi elem nem képez egy teljes kompa k i egészet, egy acies bene ordinátát. A világi és egyházi katolikusok között tagadhatatlan, hogy van némi ür, melyet azonban csak a kölcsönös bizalom, szeretet, egyetértés és a kölcsönös elnézés hidalhat át. Adná Isten, hogy a hid ne jusson a budapesti negyedik hídjának szomorú sorsára. Mentől kevesebb beszél, mentől több jóakarát s ebből kifolyólag mentől több tét s akkor — meglesz az óhajtott ébredés, a várva-várt siker.

Mogalom indult meg a kath. körben, mely új tágasabb és díszesebb helyiség kibérlését célozza, hol a kör tagjai családjaikat is megjelenhetnek, hol a társas élet fejlesztésének eszközeit, a felolvasásokat, hangversenyeket, mulatságokat is jobban lehetne kultiválni. Mert szép az eszme, de kissé hideg. Hogy lelkesedésben tudja tartani a foglalkozásuk véralaktra nézve heterogen elemeket, ahhoz az eszmét garrirozni kell és pedig holmi mindenki által könnyen emészthető dolgokkal. Minden este haladás már az is, hogy felmerül a kör helyiségeinek szüksége. S mivel a kör tagjainak száma, de meg jóléti folytonos szaporodása mellett elég szép anyagi eredményt tud felmutatni, remélhető, hogy az új takaró nem lesz hosszabb, mint a mennyire nyújtózkodnia lehet.

A kath. kör ez évi első rendes közgyűlését, a kegyes-ianitó-rend disztermeben e hó 29-én tartja. Érdeklődéssel nézünk a gyűlés elé, mert az leendő hivatal újabb életerős és szükséges intézkedések megtételére. Ezen a gyűlésen óhajját megalkotni az autonóm bizottságot is, mint azt Poor egyetemi orvos tanár felolvasásában indítványozta volt. A bizottság, mint a tárgyszer az is mondja, állandó lesz. Mi csak azt kívánjuk, hogy ez állandóság ne vonatkozzék a bizottság személyi oldalára.

A brazíliai köztársaság mind jobban kimutatja foga fehérét. Legújabb rendelete, mely a császár száműzetése után, az egyház és állam teljes elválasztását mondja ki, csak meg erősíti azon különben történelmileg is eléggé igazolt állítást, melyet Eckert híres Freimaurer-Magasinja is tárgyalt, hogy minden szerződésnek kömives munka, vagyis a páholyokból indul ki. De igazolja azt is, hogy a szabad kömivesek, bármennyire szabadokoznak is, a vallástalan-ság hívei a hogy a népek vallástalan-

Van gyerecném a félézt, Papágot listolattal értesíteni, miszerint — sok fáradozást után — azon kellemes helyzetbe jutottam, hogy az

OROK-LÁMPABELET

saját találmányu legkifinomább minőségben szállíthatom, ennek folytán kérem a t. nagronalokot, hogy megrendeléseiknél czímetem:

WINDING V. A. Feistritz (Drava m.) Karintia

jól megjegyezni méltótlasanak.

Az órok-lámpabel égési tartalma 6 — 11 napig terjed és az áru jószágáért kezeskedem.

A ft. Papásg elismerőleg nyilatkozott gyártmányom felől; részemről pedig ígerek, miszerint a jövőben is oda fogok törekedni, hogy t. veövim arummal meg legyenek elégedve.

112 belet és két billartót tartalmazó doboz ára 1 frt 80 kr.

Az ár megfizetését csak teljes megelégedés esetében igénylom.

Czímemet kérem jól megjegyezni.

Tekintettel azon közkeveltségre, melyben utóbbi időben a zimbalmó részéről, a zenorodalom és a t. közönség érdekeinek megfelelőleg elhatároztuk, hogy szóló áru, szabadalmamozott szerkesztés zimbalmóinkra részletfizetést nyújtunk; és pedig 100 frtnál 30 frt középszn letét s havonkénti 5 ft részletfizetés kötelezettsége nélkül. Felhívjuk emellegva a t. közönség figyelmét, zimbalmóinkra, kifinó harmonikáinkra, fuvó és vonó hangszereinkre, melyek ajánlásánál, nem nagyhangra reklámokra, hanem szorgalmas, magyar munkák kezeze hivatkozunk.

Tisztelettel

VARJU KAROLY és HORVÁTH ISTVÁN

hangszergyárosok

Budapesten, Erzsébet-körút 2 szám (Náposin hással szemben).

Régi szerkesztő zimbalmok átalakítását is elfogja ljuk Legújabb zimbalmóiskola 3 ft.

Ár: Óvoda-utca 5. szám.

Fontos regale-bérlőknek!

Rum, asilverium, törköly, seprőpálinka, likörök és különféle szeszcs italok, hideg uton minden készülék nélkül előállíthatók. jutalomdíjazott esszenciák és átherikus olajadamlal stb.

WATTERICH ARNOLD

BUDAPEST, VII. DOHÁNY-UTCZA 1. SZÁM

Huszár-féle hús, as izraelita templommal szemben

Ajalom továbbá: úrmosseszt savtalanító és hortiasztító port, glicerint, vizahólyagot és mindennemű borbetegségek elleni s ereket.

Kezelési utasítások és árlapok minden nyelven ingyen.

RABISER KERESZTÉLY szobrász, ST. ULRICH-GRÖDEN (TIROL).

Ajánlja templomi-felszerelési műtermét fából készített szobrok szállítására, u. m.: oltárok, keresztutak, szent-szobrok, krisztustestek, szent jászlak stb. minden tárgyakat úgy egyszerű mint díszes kivitelben, a megelégedés biztosításával, a lehető legmérsékeltébb árak mellett készítem. Elismerő nyilatkozatok, valamint rajzok és tervek rendelkezésre állanak.

ságát mindenütt és mindenhol, sajnos, hogy nagyon hathatósan bizonyult vallásos közönséj mozdítják elő, melyet, mint úgyes patikáros a keserű pilulát, édes cukros mézzel, az úgynevezett lelkiismeretszabadság mázával vonnak be. Újabbán, hogy boldonságokra feltegyék a koronát s hogy a keresztény eszméket és szokásokat könnyebben kiszoríthatassák, a napok és hónapok neveit változtatták meg. Pedig a keresztény kultúra vívmányait csak úgy szabadulhatnak alaposan, ha egy új földrészt fedeznek fel, hová kath. misszionárius még lábat be nem tette. Azt hisszük, a kath. brazilaiak nem irgynélnek a köztársaság hőseitől e dicsőséget, ha biztosítva lennének — tömeges kivándorlásukról.

A latin faj utolsó, történelmi jogon és tradíciókon alapuló jogos monarkiját, a spanyolországit, mint hírlík nagy veszély fenyegeti. A köztársaság hívei, kik tudvalóleg igen szeretnek a zavarosban halászni, ismét előtérbe léptek Spanyolorban. Valódi keresztény felebarát szerettel lesik gyermek- király halálát, hogy sötét terveket megvalósíthatassák. A jövő az isteni Gondviselés kezében van s annak utjai investigabiles, de a valószínűség szerint, a jogos latin korona bukása, maga után vonná a jogtalan latin koronának, az olasz birolónak bukását is. Nem lehetetlen, hogy egy Spanyol köztársaság következne, egy egységesnek nevezett, de tényleg egységtelen római köztársaság lenne. Legyen meg Isten akarat!

A hussaita-nayavaja Csehországban csak úgy terjed, mint egyebütt az influenza. — Ugyzólóval észrevétlenül, lopva ejti meg áldozait; kikit azután becsületesen meggyőz. De a gyógyulás majdnem mindig biztos. Hogy hova fog vezetni a cseh nemzetiségiretelnekség fanatizmus, azt a jó isten tudja. De anyfi bizonyos, hogy a nemzetiségi eszmék nagyon hasonlítanak a túzhöz s hogy azzal éretlen gyermekeknek, többféle részint káros, részint neveléses és kellemetlen következmények miatt — veszedelmes játszanok.

As olasz kormány újabb egyházellenes dolgokon törí fejét. Alig hajtotta keresztül Crispiur az Operie-ről szóló sérelmes törvényt, már is újabb meglepetést készít. Mint az Osservatore Romano értesül, új törvényjavaslatot szándékszik az olasz parlament elé terjeszteni, melyben a kormány teljhatalmat nyerne a királyi placet felett és a Exequatur-jog megtagadását joga lenne meg a multban megjelent egyházi rendeletekre, körlevelekre stb. kiterjeszteni. Ha e törvény létrejönne, akkor az egyház szabadsága, a garancia-törvény stb. efféle papirus-malasztok, az utolsó kegyelemddófst is megkapná.

A franczia kormány ismét egy egész csomó paptló megvonta a fizetések utalványozását, melyekre pedig az egyház vagyonszekularizációja alkalmával föltétlenül kötelezte magát. Hogy e kormányellenes papok sanyaru helyzetén segíteni lehessen, a séez-i püspök társadalmi uton gyűjtést indított, mely már eddig is szép eredményt lüntet fel.

A mióta Sz. Pál megírta, hogy qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, könnyen megszámlálhatók azokat, kik a püspökségről, melyre a pápa, az egyház kegye őket emelte, meg a kinevezést megelőzőleg, lemondottak. A középkor még gyakrabban látta az alázatosság e heroikus megnyilatkozását. A modern kor sokkal praktikusabban gondolkodik e téren. Ép azért kelt nagy feltűnést a hír,

hogy az új passau-i püspök, Msg. Rampf vonakodik a kinevezést elfogadni s alázatos kérvényt nyújtott be a sz. Atyához, mentené meg őt e kitüntetésről. Mint a Fremdenblatt tudni véli, Rómában hallani sem akarnak a felmentésről, mert Rampf püspök persona a gratissima. Nem tudjuk mi igaz a dologból, de annyi bizonyos, hogy Passaura nagyon reá férne már egy oly püspök, ki gratissima persona az egyház előtt. Utóbbi püspökei nem nagy dicsőséget hoztak ez ősrégi főpapi székre.

Szerkesztői üzenetek.

Lapunk szerkesztőjét, a hercegprímás ö. Emecja, legkegyesebben Ö. Buda-ról a Lipótvárosba helyezte át kápláni minőségben. Kérjük azért lapunk t. közönségét, hogy küldeményeiket ezentúl a szerkesztő nevére, Budapest—Lipótváros, plébánia, címzéssel kegyeskéjének ellátni.

Lapunk első számát ismét több ezer mutatványpéldányban küldöttük szét s azért az expedicióban némi hiány észlelhető. Kérjük azon t. előfizetőinket, kik az első számot meg nem kapták volna, hogy azt idejekorán reklamálják. Kik esetleg két három példányt kaptak, legyenek kegyesek azokat ismerőseik körében terjeszteni. Végül ismételve kérjük lapunk t. barátaikat, hogy a lap további járatására vonatkozó számdékukat legalább egy leveleső lapon hova-előbb jelezni kegyeskéjeseik, hogy a nyomtatandó példányok számáról kellőleg tájékozva legyenek.

Előfizetés: KALOCSA A 87.093. — 202.594. — 405.387. — 695.396. számú török-sorsjegyek 1872—1888 augusztusig nem huzattak ki, hogy azontúl nem-e, azt majd csak ezután fogjuk megtudni.

Sincerus. Tessék megnyugodni. Nálunk csak az a fő, hogy pontosan és biztosan tudjuk, kik óhajtják a lapot járni, azért az egyszerű jelentkezés, mely levelező lapon történik, teljesen megfelel a czélnek. A pénzre szívesen elvárunk.

Új Szűkebb ellátású kartársainkon könyviteli óhajtván az idén fél évről, sőt negyed évről is elfogadunk előfizetéseket. Ennyit már csak mindenki áldozhat.

Baramegye. Teljesen egyetértünk. Ha valaki nem is helyeselné teljesen lapunk irányát, hangját, modorát mégis erkölcsi kötelessége tehetsége szerint előmozdítani az ifjak lelkes törekvését, hogy tökéletesedésüket így is előmozdítsa. Mi nem arrogáljuk lapunknak e jelzést, de rajta vagyunk és pedig egész lélekkel, hogy szerény tehetségeinkhez mérten, napról napra, számról-számrá, növekedjék lapunk e tekintetben is. A retrograd irányokat mint mindenben, úgy itt is határozottan ellenségei vagyunk.

Szt. István műintéze. Ezímen még mindig létezik a régi helyiségben. Teljesíti a napiár ekspediciót és folytatja P. Angelikusz összes kiadványait és vállaltait. Ily alakban fenn is fog maradni továbbra is, de vajon lesz-e idővel még nyomdája, az kérdéses. A mozgalom, mely erre vonatkozólag született, még nem halt meg. Az eredmény a jövő litka; ez pedig az Isten kezében van.

Szarvasmarhák és juhok

száj- és körömfájása ellen

leg hathatósabb antiseptikus
antiparasiticus

desodorans

CREOLIN

SZÁVOSZT ALPHONS

az «Országos magyar gazdasági egyesület» pártfogása alatt álló

termény s bizományi üzlet

Budapest, V. ker. Arany-János-utca II. szám

Szavatoit kitűnő minőségben forgalomba hozza s a nagyméltóságú

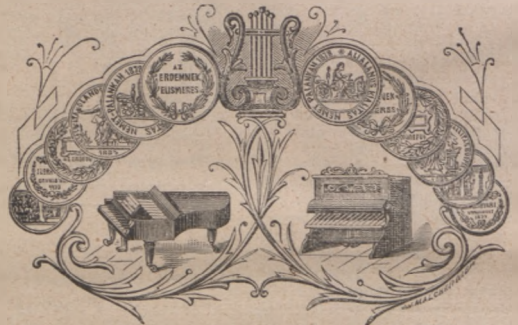
öldművelésügyi m. k. Ministerium
50.927. számú körrendelete értelmében ajánlva

Kurz Gyula

kárpitos és díszítő.

Budapest, király-utca 10.

(az udvarban.)

Van szerencsém a n. é. közönséget tisztelettel értesíteni, miszerint a többfelől kifejezett óhajnak eleget teendő **Karoly-körnt 3. sz. a. szongora készítő telepet** nyitottam. Midőn a mélyen tisztelt közönséget arra kérem, hogy korábbi itt tartózkodásom idejében bennem helyezett bizalomban jövőre is részesíteni méltóztassék, azon kellemes helyzetben vagyok, hogy 2600 kftól kezdve új és 85 frtól kezdve használni **szongorákat** szállíthatok. A javításokat és hangzásokat magam teljesítem.

KLUZSINSKY AGOSTON,

szongora készítő.

HILZER P.

cs. és kir. udv. harangöntő

Bécs-Ujhelyben (Wiener-Neustadt).

ajánlja öntödését harangok és egyéb senésítellig **beszhangban harangcsoportok** szállítására, bármily nagyságban és hangbeosztás szerint. **Jótállás:** az előirt hangért, tiszta összhangzásért és a legjobb érczért. — **Harangfelszerelés kovácsoit vasból,** mely által a nagy harangokkal is könnyű a harangozás. A megrendelések gyorsan, lelkiismeretesen, a legutányosabb árak és **szétszeti feltételek** mellett szállíthatnak.

Kitüntetések: koronás arany érdemkereszt szorgalmas munkésért. Két haladasi érdem 1873 a fogadalmi templom 260 mázsányi harangcsoportjéért. A bécsi iparkiallítás aranyérme 1880. Iparkiallítás Budweis 1889 diszokmány. — A lapitási év: 1888. Eddig 1.252.800 kilogram sulyban 4640 harang szállított el.

Harmonikus 4 hangu sekrestye csengetyűk 25 frt.
Harmonikus oltári csengetyűk, élénk hangzással, darabja

Alpakkából: 4 csengetyűs 14 frt. 3 csengetyűs 11 frt.
Sárgarézből: 4 csengetyűs 10 frt. 3 csengetyűs 8 frt.

8 évtelmem.

A legjobb harmónikák és hangszerek

Trimmel N. János-nál Bécs, VII, Kaiserstr. 74. kaphatók:

Egy soros harmónikák 3—20 forint; kettős 8—30 forint.
Teljes harmónikák, aczéi hanggal: egy soros 16—20 forint
két soros 35—45 forint; három soros 58—63 forint.
Aristonok 20, 25, 28 forint; kintornák 8—100 forint; osztrák
32 hurral 11—30 forint.

Továbbá minden létező hangszert, mint hegedű, fuvola, madárkintorna stb. dús választékban tartok.

Árjegyzékek — kívánatra — díj- és bérmentesen.

PAULY ANTAL

us és kir. szabadalmazott ágymű-gyáros
Bécs, VIII. Lerchenfelderstrasse 36

ajánlja dúsán felszerelt raktárát, mindenmű ágyműből, u. m. ágyszékek, paplanok, derékaljak, vaságyak, toll, pelyhélőszőr, valamint bármely fajta fa- és kárpitos-hutorból.

Árjegyzékek díj- és bérmentesen.

VOGL ADOLF

TEPLOM-FELSZERELÉSI TULAJDONOS

INNSBRUCK (Tirol)

ajánlja magát oltárok, szöszékek, verkulumok, kar-, gyónó és ima-székek szállítására, gót- római és bizanti modorban. Szent-szobrokat fából olajfestéssel és aranyozva minden nagyságban. Domborképek, péld: »a 14 keresztüti kép«

SZENT-TESTEK

keresztelt vagy anélkül, finom olajfestéssel alkalmazható templomok, lakások, missiók és utakra.

SZENT JÁSZLAK

Virágok fából valódi aranyozás és ezüstözéssel, oltárokra nagyon észszerűek, úgy a szép kivitel mint tartósságuk miatt. — Olajfestmények vászonra bármily nagyságban például: oltár-, testvérületi-, zászló- és keresztüti képek, vászonra festve keretben és a nélkül.

••• SZENT SIROK •••

Képes árjegyzékek — kívánatra — díj- és bérmentesen.

MORODER LIPÓT

SZOBRÁSZ.

St. Ulrich-Gröden, Tirol

ajánlja magát

SZENT-JÁSZLAK.

Szent szobrok, keresztutak, Krisztus testek (keresztelt vagy a nélkül),

KRISZTUS A SIRBAN,

barlanggal és mellékalakokkal is. LOURDESI Mária, leánygyal, Bernadette-tel és barlanggal együtt is; VECSERNYÉKÉPEK (Mária Krisztus szent testével ölelve.)

Mindezeket bármily nagyságban és modorban finoman, fából faragva és a legdiszesebben színezve aranysegélyvel, véve **morskélt árak mellett** szállítására.

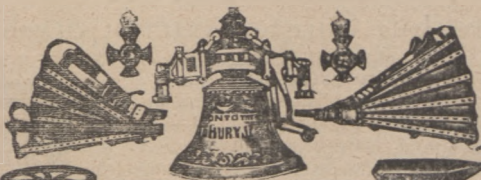
Oltárok, szó-, gyóntató, és oltári-székek. **fali- és hordozható talapzatok**

Árjegyzékeket, rajzokat és fényképeket, kívánatra, bérmentesen küldök: — Jó kivitelért kezeskedem.

Az elismerési nyilatkozatokat, kívánatra, bárkinek is bemutatom.

Árjegyzék kívánatra bérmentve és ingyen.

Gyár: BUDAPEST.

külső vaczi-út 41. szám alatt.

POZDECH JÓZSEF UTÓDAI
(THURY JÁNOS és FIA)

első magyar fuvó-gyár,
harang- és ércszöntőde
Szabadalmazott

harangfelszerelés

és
nagy szerkovácosság.

Az osztrák-magyar államvasút indóháza közelében.

BUDAPEST, RAKTÁR
gyár-utca 22. sz. a.

Toronyórákat,

ugyszintén órákat iskolák, kaszárnyák, gyárak és egyéb nyilvános épületek, mint vasúti állomások számára szolidan készítve s a legújabb szerkezet szerint olcsó ár mellett szállítok.

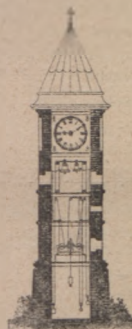
Templomoknak s községeknek előnyös fizelési engedményeket bérmentesen adok.

Költségvetéssel bémikor ingyen és bérmentve szolgálok.

Liebing Richárd

toronyóra- s mechanikai műhely-tulajdonos.

Speising, Bécs mellett, Hauptstrasse 66. szám.

JAVELLA TESTVÉREK

ajánlják

egyház-szobrászati műintézetüket

St. Ulrich-Gröden (Tirol)

a ft. papságnak minden e szakmához tartozó tárgyak művészies előállítására; u. m. oltárok, szó- és gyónószékek, gyertyatartók, talapzatok, keresztutak, szent-szobrok, Krisztus testek, kereszt szent jáslak stb.; úgy egyszerű, mint díszesen felszerelve, szolid kivitelben s bármely modorban készíthetők.

Tervrajzok és költségvetések kívánatra díj- és bérmentesen küldetnek.

Calderoni és Marsa látszerészek

BUDAPESTEN

a vaczi- és
Deák Ferencz-utczá
sarkán

kishid-utca
8. szám.

ajánlanak: szemüvegek, orcsipletők és lorgnettek, finom üveg vagy hegylenszökekkel, kék vagy sűrű vedzéművegekért 1.50—3.00 forint, színházi és kettős tábori látszeréket 1.50—2.00 forint, távcsöveket 1.50—3.00 forint, görcsöket, vízletemetőket, iránytűket és napórákat, a legfinomabb svájci rajzeszközöket, mérőszalagokat, leptékeket, gaszószók számára a legjobb ameroid (érc) legulymerőket 5—6—8—12 forint, fúvó- és gyújtó-steréonok, steroonok kezelőleket és fényképek, varzelámpákat, föld- és égőgömböket, természet- és vegytan-készleteket, gőz- és villanygépeket, kitűmött állatokat stb.

→ Irásbeli megbízások pontosan eszközölendők. → Képes árjegyzékek bérmentve küldetnek. →

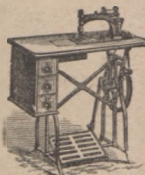
Eredeti Singer-varrógépek.

Minden nagyobb vidéki városban hasonnevű czégem alatt léteznek fióküzletek, a hol a t. cz. közönségnek a háztartás oly felette hasznos tárgyának egyenesen a gyárból való beszerzésére alkalom nyújtatik, mely a hivatalnok urak- és özvegyeknek a legelőnyösebb fizetési feltételek által igen megkönnyítettik.

Ismét eladóknak nem szállítok gépeket.

NEIDLINGER G.

Budapest, Terež-körút 21.

Kitüntetés: Páris, 1855. I. oszt. érem. London, 1862. érdem-érem. Bécs 1873. haladási érem. Barcelona, 1888. aranykorona érdemmel.

HIMMELBAUER ANT. és TÁRSA

cs. és kir. szab. gyáraik: STOCKERAU és MÁHR. OSTRU-AN.

Központi iroda és főraktár: Bécs, I. Wollzeile 11. szám, ajánlják a ft. kath. Papságnak **CERESIN VIASZ** árúkat, u. m.

Viasz-templomgyertyákat és viaszgyertyácskákat,

úgy méhviasz-illattal mint anélkül, simán és diszítve, egyszerű és szinezett beeresztéssel; **viaszfáklyákat és viasztekereseket**, minden színű kárcsonfa gyertyácskákat, sima, recézett és csavart alakban dobozokban csomagolva, egy vagy vegyített színben. Kapható továbbá:

— **stearin, stearingyertya és stearin templomi-gyertya** —

Helios-gyertya, fagygyertya, szapuló és fehérnemű szappan, pipere-szappan, illatszerek végre különféle gliczerin-pipere tárgyak.

Képes árjegyzékkel mindenkor bérmentesen szolgálunk.

Alapítottatt 1793

Alapítottatt 1793

Ifj. Giani Károly

templomi szövet, egyházi szerek, zászló és műhimzési gyáros

Bécs, VII. Westbahnstrasse 21.

ajánlja a ft. Papság becses figyelmébe tökéletesen stilszerű és művészies kivitelű egyházi szereit, mint: **casulákat, dalmatikákat, pluvialekat, teljes ornatusokat, szertartási tárgyakat és zászlókat**, azon tiszteletteljes kéréssel, miszerint gyártmányaim szíves megrendelése esetében, egyedül a fent jelzett czímet

kegyeskedjenek használni, minthogy

külön főraktárt

nem tartok.

Dústartalmu képes árjegyzékek díj- és bérmentesen küldetnek

Legjobb minőségű
Alpakka és kínai ezüst

Herrmann J. L.

Budapest IV Váci-utca 24. sz.

Ajánlja minden fajta templomi felzerelvényeket úgy valódi, mint uszított arany és ezüstből, gazdag színtörzse és tözben aranyszíne, sikeres kivitelben.

Ervesszékük, csemegé és asztali díszítmények, kenyér-kosarak, tálcák, kávé és tea edények, ecset és olajtartók, csukor-szalencák, tészterezemények, sőt a legnagyobb választékban kaphatók.

Arjegyzékek — kívánatra — díj- és bérmentesen küldetnek.

MAURAGHER MÁTÉ JÁNOS

Alapítottatt 1818.
Zell im Zillerthal

orgona-készítő intézete
→ SALZBURG ←

Gaisbergerstrasse 18.
száját, nagyobbított
telepén,
gőzgép árammal

A czéget úgy bel- mint külföldi szaktekintélyek ajánlják és kiöntetésben részesült, a telepén előállított legnagyobb és legkiválóbb orgonakért, o. m. alapítv. templom Admont, St. Florian, Krámsmünster, St. Martinsburg, szekes-egyház. Salzburg, főtemplom Klagenfurt, a városi prépostsági plébánia Graz, az udvari plébánia-templom Ischl sőt a városi alapítványi templom részére pedig most kezdül egy 43 hangú 3 fogású orgona.

A cég ajánlja magát a ft. Papság és egyházi előjáróságoknak, bármely nagyvagyú új orgona készítésére, valamint megőrök átalakítása és azon kellemes helyzetben van, miszerint az elvállalt munkákat — szavatosság mellett — a mostani technikai igényeknek megfelelően készíti.

Költségvetések, rajzok, kívánatra, díj- és bérmentesen.

Európában legjobbnak elismert és legkedveltebb padlőfenyőmáz

REICHENFELD-féle

NEGATORIN

úgy tartóssága, mint feltűnő szép fénye és könnyű kezelhetősége folytán, azonfelül határozott óvszert képez a rovarok ellen és kiűrtja azokat minden padozatból, hol **NEGATORIN** alkalmaztatik.

Kapható a gyári raktárban:

REICHENFELD N.-nél

Budapest, VI., Terež-körút 1 b.

továbbá minden nagyobb fűszer- és droguista-üzletben. Árak használati utasítással 1 szelencze 1 kilogramm 1 forint, fél kgr. 55 kr.

VÉDEJEGY

Ettlinger és Társa Hamburg

Szétküldés bérmentesen bárhova 4/2, kilos postacsomagokban.

Kávé: Afrik. Mokka o. é. 5 frt 10 kr.
Santos, zöld 5 frt 65 kr.
Kuba, zöld 6 frt 25 kr.
Ceylon, kékes 6 frt 80 kr.
Arany Jáva, sárgás 6 frt 80 kr.
Gyöngy, zöld 6 frt 80 kr.
Tőkehal 4/2, kilo 2 frt 20 kr.

Árjegyzék és vámtarifá bérmentesen.

Hirdetéseket

lapunk részére

elfogad a

kiadóhivatal.

Cs. és kir. szab.

Füstölőszén-készítés.

Winding V. A. Feistritz (Dráva mellett) Karintia.

100 drbot tartalmazó rakasz ára 1 frt 80 kr.

Teteszes tömjén-megtakarítás, teljes tisztaság, úgy a sekrestyében, mint a templomban, kényelmes meggyújtása és élesbetéte az egyházi szokásoknál használt füstölő paraszannak Dr. Mitreger Klagenfurti tanár, bites törvényeszéki vegyész elemzése szerint ezen prap. szén minden ártalmas anyagtól mentes és semmi szénnyegzést sem fejleszt.

A szétküldés utánvétel nélkül történik, előleg beküldése nem szükséges.

Az ár megfizetését csak teljes megelégedés esetében igénylem.

Számtalan elismerő nyilatkozat áll rendelkezésemre.

STRAKOSCH és BERGER-féle

mosó-, facsaró- és mángorli gépek.

Az első pilacni részvény-szörződe gyártmánya PILSENBEK, hordókban és palackokban. — 10 palacktól kezdve hazba küldik:

SCHLEINGZ KAROLY és TÁRSA

Budapest, VIII. ker. belső-stáció-utca 47. sz.

Arjegyzékek ingyen és bérmentesen küldetnek

TUDOMÁNY, IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Rovatvezető: **Kaposi József.**

A Katalin-legenda kérdéséről.

Ez a kérdés tudvalevőleg azzal a névvel függ össze, melyet középkori emlékeinkről való szóltunkban nem lehet tisztelet nélkül emlegetnünk: Szilády Áronéval. Neki általában sokat köszönhet irodalmunk története e korszaknál. Alig van tárgy, melyhez érdemlegesen hozzá nem szólott volna. Az ő nyelvészeti gyűjtései, melyeket a Régi Magyar Költők Tárában középkori verselőinkről adott, hogy más munkáit ne említsem, mindig becsesek maradnak. Monografiái, mint a Pelbártól és Balassiról szóló, különösen az utóbbi, roppant szolgálatot tettek irodalomtörténetünknek. Övé a magyar verses Katalin-legenda szerzőjéről szóló kérdés fölvetésének az érdeme is.

Szilády előtt Toldy foglalkozott a Katalin-legenda eredetével. Az eredményt, melyre jutott, két pontba lehet összefoglalni. Először is: nem sikerült meghatározni, vajjon a becses emlék eredeti-e vagy fordítás? «Nem merem,» ügymond, «határozottan állítani, hogy a mű eredeti, eddig azonban e szentnek oly legendáját nem találtam, melynek az fordításaként tekinthető volna.» Másrészt azonban meri állítani, hogy noha legendáknak «korát meghatározni nehéz, a tizenötödik századnál régiebbnek nem látszik lenni.»

Toldy az ő nyomozásait a Katalin-legendának tőle származó 1855-iki kiadásában tette közzé. E munka bevezetése sok érdekes összehasonlítást tartalmaz. Kideríti, hogy az európai «ismeretes» Katalin-legendák közül teljességre egy sem mérkőzhetik a mi verses emlékünkkel. Egy sinesen közöttük, mely a miénknek első részét tartalmazza. Használható nyomok végre is csak itthon mutatkoztak. Temesvári Pelbártnak «Sermones de Sanctis» című gyűjteményében, p. II. De s. Catharina serm. 1. meglelte Toldy a verses legenda tartalmát felölelő történetet. Amle Pelbárt itt csak szokásos «legitur»-jával jeleli meg, hogy idéz, — és Toldy végleg nyomát veszi Pelbárt forrásának.

Ezen a ponton fogta fel az ügyet Szilády. Tovább olvasott és már a következő beszédben — De s. Cath. serm. 2. D. — megtalálta a forrásnak idézését is: «Nam legitur in historia ab Alforabio descripta.» «Igy vagyon megírva Alforábius könyvében.» Innen merítette Pelbárt a legendának első részét. Csakhogy ez a forrás ma ismeretlen. — a nyomok újra betemetődnek.

Mégis, Alforábius neve fordítást ad a kérdésnek. Ez a név figyelmessé teszi Sziládyt egy ritka körülményre. Alforábius nevezetű bölcs egy legendában sem szerepel a Pelbártól és a magyar verses legendán kívül. Természetesen, a debreczeni legendárium és az Érdy-kódex szerzője számba sem jöhet. Ók egyszerűen Pelbártból szedték, a mit elmondanak.

Kell tehát valami szorosabb összefüggésnek lennie Pelbárt és a verses legenda között. A verses legenda szerzője nem lehet más, mint Temesvári Pelbárt.

Minél tovább kutatót Szilády, annál jobban megerősödött ebbeli véleményében. Az az észjárás, így ítélte, mely a verses legendában uralkodik, a Pelbárt beszédeinek észjárása. Az erős dialektika, mely ebben szerepel, Pelbártnak főjellelvonása. A legenda számos idézettel van, mint akkoriban mondták volna: «meggyakdosva,» s ezt Pelbárt szokta tenni. Nem lenne nehéz a legendában nyilatkozó nézeteket sem Pelbárt műveiből vett idézésekkel kísérni: ez ismét szerzőjük azonosságára vall. Aztán Pelbárt szerette a költészetet; műveiben többször egész hymusokat idéz és fölhasznál számos legendát.

Később kezébe került Sziládynak a Raymundus bitorostól 1504-ben, Bazelben kiadott latin Katalin-legenda, melyben nem hiányzik az előrész. Ez a legenda sokszor — ügymond Szilády, — szóról-szóra egyezik a magyar verses legendával. A szerzője ferenczi szerzetesnek és «Theologiae professor»-nak mondja magát, — és Pelbárt ilyen volt. Ez a szerző «ad dilectissimum fratrem meum, fratrem Joannem» intezi előszavát; «Joannes de Temeswar» pedig pedig elég tanult Krakkóban. Hozza: a legenda kolofonján nincs meg a szerző neve; belül pedig egy helyen a kiadó Pelbártból idéz, azzal a megjegyzéssel: «et inquit prae-nominatus Pomerius,» «így szól a föntnevezett Pelbárt.» Pedig Pelbárt neve megelőzőleg sehol sem fordul elő a könyvben. Az ő nevének tehát a czímlapon kellene állania. Végre: Raymundus is megkaphatta Pelbárt atyától a legenda kéziratát; mert Raymundusról tudva van, hogy járt Dáczában.

A latin legenda szerzője nem lehet más, mint Pelbárt; és akkor a magyar legenda is hozzája tér vissza.

Szilády érvelésében, tagadhatatlanul, van valami kerekdedség, mely megkapja az embert. És mégis, Pelbárt nehezen lesz a mi legendánk szerzője.

Először is, a Raymundus-féle legenda vajmi keveset érhet e kérdésben. Amnyit, hogy ha Pelbárt munkájának bizonyul is, ebből nem következik, hogy a magyar legenda is a hirneves szónoké. Sőt ellenkezőleg, minél jobban fűzzük nevéhez a latin legendát, annál inkább eltávolodik tőle a magyar.

Raymundus kiadása 1504-ben, Pelbártnak halála évében jelenik meg. A «Sermones de Sanctis» és e gyűjteményben Pelbártnak Katalin-legendája 1489 után készül, s a könyv még a szerző életében több kiadást ér. E kiadásokban végig az Alforábius név szerepel, az ő «historia»-jával, mint forrással. És a Raymundus-féle legendában Alforábiusnak semmi nyoma. Nemesak «historiáját» nem ismeri; de még nevét is Macrobiusra változtatta. Ily változtatást abban a korban, mikor a legendát történelemnek veszik, az a Pelbárt, ki még apró legendáknál is említést tesz a variánsokról (l. Pelbártól szóló művemben a kereszt-feltalásról szóló legendát): megjegyzés nélkül nem közölt volna.

Szilády a verses legendát Pelbárt ifjúkori művének tartja; a Raymundus-félén az aggkor vonásait véli fölfedezhetőnek.

E pontban valóban nehéz helyzetet teremt magának Szilády.

Pelbárt, ime, ifjúkorától egészen 1489 utánig hisz egy Alforábibusban; akkor megváltozik a nézete is. Makrobiust emleget. E nézetváltozást bizonyára annak köszöni, hogy — mint a Raymundus-legenda előszavában mondja — Piombinóban járt adatokért s ott új, döntőbb tudósításokat kapott.

De mikor járhatott ő Piombinóban? 1489 előtt nem, az bizonyos. Én azt állítom, hogy 1489 után még kevésbé. Pelbárt épen ezidőt volt munkálkodásának legnagyobb hevében. 1489-ben elkészíti «Sermones de Sanctis»-ának első részét; majd a második részt is befejezi. Sőt 1496-ban már a «Serm. de Tempore» hatalmas kötetét is készen áll nála. Lázasan dolgozik tovább, megírja nagybőjti beszédeit, míg teljesen elbágyadva, már csak vázlatokat bír adni. Alig térhetett magához, — már ismét új munkába fog s ebbe végre is belehal.

E tizenégy esztendő keretében egy piombinói utazást valóban nem lehet elhelyezni. Pelbárt különben nem említi, hogy Piombinóban járt volna.

Fölhozatott a Raymundus-féle és a magyar verses legendának sok erős egyezése is.

Sajnálatomra a Raymundus-féle legendát megszerezni nem bírtam. De abból a kevésből, a mit Szilády közölt belőle, e nagy egyezést épen nem látom. Ellenkezés mindenestre több van köztök és különbségeik bizonyára fontosabbak, mint egyezéseik.

Eltéknítve a Macrobius névtől, a Raymundus-legendában a bölcs — és erre súlyt kell fektetni, mint alább megmutatom — egy „*medicus astronomus*”, Pelbárt beszédében filozófus, a verses legendában astrologus és filozófus. Raymundusnál az ismeretlen istennek oltárt is emelnek; emezeknél szó sincs róla. Raymundusnál két mester is önti a képet. „*Sed cum aurifaber aurum liquefactum in forma dei ignoti semel, ter, quater projecisset, semper extraxit formam crucifixi hominis. Quo rex indignatus alteri aurifabro aurum tradidit.*” Ezt a körülményt ismét legkevésbé sem ismerik a mieink. Raymundusnál maga az érczöntő helyezi be egyszerűen a képet a templomba; a mi verses legendánkban maga Costus viszi be nagy ünnepélyességgel. A hány mozzanat, ime, annyi eltérés!

Igaz, hogy a disputában több beszélgetés bizonyos módon összevág. De abból az öt helyből, melyeket Szilády közölt, bizonyára, mint igen föltűnőket, az első, harmadik és ötödik olyan, hogy miattok az Aurea Legendának alapján, melyet Pelbárt kiírt, ép úgy megkészülhetett a magyar legenda, mint a Raymundus-féle használatával. Az „*ad verbum*”-fajta egyezés mindenestre kisebb e legendák közt, mint ellenkezéseik. A magyar verselő felhasználhatta helyenkint a Raymundus-féle szöveget; de szerzőjük nem egyazon ember és — legalább a latine eddig — Pelbárt sem!

Am tény, hogy a latin legenda szerzője ferenczi és theologiatamító volt, a ki „*kedves testvérének, frater Joannes*”-nek írt.

De hiszen az a jámbor férfiú, kinek beszédeit a németek hibásan Pelbártnak tulajdonították, szintén ferenczes volt, ugyanakkor élt, mikor Pelbárt „*ad fratrem Joannem*” írt, talán theologiat is tanított Ingolstadtban vagy másutt: s mégsem volt Pelbártnal egyazon személy. — Aztán a „*dilectissimus frater, frater Joannes*” sem jelent édes testvért, mint Szilády hinni látszik: hanem szerzetbeli testvért, a ki még felszentelve nincsen. Pelbárt munkáin is olvassuk: „*frater pater Pelbartus*”, mivelhogy ő fölszentelt pap volt már.

A „*praenominatus*” láikus ember szemében fontos érv lehet Pelbárt szerzősége mellett. De nem fontos annak, — Sziládytól magától is hallottam — a ki a középkor szerkesztés-módját ismeri. Oly időben, mikor általános szokás, hogy a forrásokot egyszerűen, összeolvasztás és gond nélkül írják át, a mint épen találják őket, — ily jelenségek keveset érnek, — magukban: semmit.

Különben is, a Raymundus-legenda szerzőjének meghatározása a mondottak után nem oly nagyon feladata a magyar irodalomnak. S ha mégis véleményt kér valaki, legkevésbé lehet kizárva az, melyhez az eddigi adatok vezérlik a gondolkodást. Úgy hiszen, a latin legenda szerzője könnyen lehet az az egyszerű, kinek beszédeit amúgy is Pelbártnak tulajdonították Münchenben. Ez a szerzetes Ingolstadtban volt. A legenda szerzője említi, hogy adatokért Piombinóban járt „*Massarius*” püspök udvarában. Vajjon nem mehetett-e ama névtelen könnyebben Piombinóba Ingolstadtból, mint — ha mást nem neznünk is, csak az útát — Pelbárt? Aztán, a mennyire az évkönyvek mutatják, az a francziskánus püspök, *Massarius*, a XV. századnak első felében élt: Pelbárt pedig még 1458-ban is csak egyetemesre iratkozik be!

Tudjuk, hogy az a derék szerzetes szintén ferenczrendi volt; beszédeit szintén egy „*dilecte mi frater Joannes*” számára — Pluemi János, ingolstadti magisternek — írta, tudós férfiú volt, ki prédikációit „*mirifice composuit*.”

Ez az érvelés ugyan nem tehet bizonyossá senkit; de, úgy látszik, az ingolstadtié előbb lesz a legenda, mint Pelbárté.

Valósággal rosszul esik e sorokat leírunk, melyek oly hosszú és becsültes fáradozás sikertelenségét jelzik, minő Sziládyé volt. De többi érveiről maga vallotta meg, hogy „*a kritika felhozott okaimat nem tekintette elégségeseznek.*” Valóban, az elősorolt érveknek első sorozata nem is szülhetett reális eredményt. Aztán a Pelbárt jellemének és a verses legendának rokonsága ismét korán sem oly nagy, mint Szilády lelkes tekintetének látszott.

Mi, kik a fölfedezőnek lázas érzelmeitől távol állunk és vizsgálódásunkat szintén őszintén üztük „*a Pomérium fái alatt*”, *gyökereket ellentétet* eszelünk Pelbártnak és a verses legenda szerzőjének eszejárása között.

Szilády is, mi is kiemeltük annak idején Pelbártnak józanságát. Jellemző vonásaiul hoztuk fel kemény ítéleteit, melyekkel a babonát, különösen a csillagjósolást illette. „*Ostobaságnak*” tartotta azt. Beszédét írt az astrologia ellen és azt mondotta, hogy az hamis hiedelem, eretnek és ördögi képzelgés, mely ellene tör a keresztény vallásnak, ellene mond a tapasztalásnak és józan észnek.” Hiszen, a ki úgy ismeri a skolasztikát, mint ő, az nem is habozhatik ezen ítéleteknek kimondásával.

A verses Katalin-legendában ellenben egymást éri a csillagjósolás. Pelbárt ostoba, ördögi dolognak bélyegzi azt; itt épen Alforabius a „*nagy bölcs*” — csillagjósó. Pelbártnak, a skolasztikusnak, jól kell tudnia, hogy rossz eszközzel Isten csodát nem tesz; ő még ily értelemben sem írhatná a legenda csillagvizsgálásait; — a verses legenda szerzője minderről nem is sejt semmit. *Valóban, a Pelbárt legendájában nyoma sincs a csillagjósolásnak.* Ha forrásában megvolt is, szándékosan mellőzte azt.

Hiába állítja Szilády, hogy a versszerző, az Alforabius megjelenése előtt véghezvitt kísérletek sikertelenségéről szólva idézi David mondását: „*Az pogánoknak isteni ördögök*”; s ezért a pogány bölcs jóslata már az igaz Isten akaratából teljeseedik. Ilyen következtetésre a szöveg alapot nem nyújt. A verselő egyszerűen hisz Alforabius mesteriségében. A csillagjósolást valósággal a nagy bölcs mesteriségeitl írja le, s ez a mesteriség még akkor is eredményes, mikor az igaz Isten beavatkozására többé semmi szükség.

Ez az egy körülmény magában elég, hogy a verses legendát ne tartsuk Pelbárt munkájának. Más írta azt, Pelbárt szövegének vagy forrásának és a Raymundus-féle szövegnek felhasználásával; valami szerzetes, valószínűleg ferenczes. Olyan ember, a ki ha nem volt is erős theologus, de rendelkezett jártassággal a theologianál. Ez magyarázza meg, hogy a verselő „*eruditio*”-ja rokon a Pelbártéval. De az ily rokonság nem ritka a katolikus theologusok között. Nem egyedi; hanem egyetemes vonás.

Am, ha jól szemügyre vesszük, a magyar legenda sem olyan, hogy mindenben egyezzen Pelbárt szövegével. Természetesen, ennek is csak első s második része jöhet számba. A történetnek harmadik részét Pelbárt maga is az Arany Legendából írta ki némi rövidítésekkel, legtöbbször szó szerinti hűséggel. Magát a disputációt bizonyára másképp szerkesztette volna meg, mint a hogy a magyar emlékekben olvassuk. Lehetetlen, hogy hatalmas dialektikáját, melynek olyan jelentős eleme a rendszer, ne lehelt volna bele. Maga említi Katalinról szóló harmadik beszédében, hogy Katalin vitaközlése holmi régi hitortriák szerint négy pontra oszlott. „*Sicut narratur in historis quibusdam quatuor erant conclusiones*”, úgy mond. Egy a világ teremtéséről, egy az Isten egységéről, egy a Szentháromságról, egy az isteni megtestesülésről és Jezus szenvedéséről. Mindebből a magyar legenda csupán az első és utolsó pontot fejtegeti, és mily kuszált e fejtegetés a Pelbárt fejtegetéseivel képest!

Még föltűnőbb különbségeket lehet találni a történetnek egyes részleteiben.

Már említtük, hogy Pelbárt Alforabiusának eszeágában sincs a csillagjósolás; a verses legenda elején pedig három „*égbe nézés*” is

van. Pelbárt szerint Katalin tizenkét évesebb hölgygyel jár vala; a verses legenda huszonnyegyet említi. Pelbárt szerint, noha ő rövidít és csak a főbb pontokat emeli ki, a magános remete kunyhója tetején kereszt áll s mikor ezt meglátja Katalin, „ait (t. i. Katalin) intra se dicens: Iste senex et ego unum deum colimus.“ A verses legenda szerint pedig csak később kérdezi meg az öreget istenéről. Ismét: Pelbártnál Jézus azért fordul el Katalintól, „cum non sit lota facie, sed sordida.“ s erről a verses legenda megint nem szól. Igen érdekes Katalin eljegyzésének az előadása is. Mikor — Pelbárt szerint — Jézus elfogadja a szentet jegyesül, a Boldogasszony adja fiának gyűrűjét Katalin jobbára. Ezt Pelbárt kétszer is említi, külön I. és II. beszédében. Aztán hozzáteszi: »Akkoron pedig Krisztus leszáll vala anyja öléről és megjelenék tövissel koronázva és öt nyitott sebből vért ontván. És szóla: »ha utánam akarsz jönni, kövess az örök koronára.« — A verses legenda az eljegyzést nem adja különben, mint Giuliano Bugiardini képe ábrázolja. A hozzáfűzött hatásos részletről pedig nem tud semmit. A híres szavakat átviszi egyszerűen a következő fejezetbe és az eremita szájába adja őket.

Lehetne még egyebet is felhozni, ha cikkünk már is hosszúra nem nyúlt volna. De úgy látszik, hogy az említett körülményeknek egybevetése után is hajlandóbb a kritika azt hinni, hogy a Katalin-legenda más kezéből került hozzánk, mint a melyektől származottnak Szilády sejtette. Hogy minő kezektől? maradjon egyelőre nyílt kérdés!

Dr. Horváth Cyrill

A hegy mögül. Rajzok és elbeszélések. Irta *Kontúr Béla*. Budapest, 1889. Nyomatott a »Hunyadi Mátyás« intézetben. 8° 289 lap. Ára 1 frt 10kr.

Kontúr Béla dr. ez elbeszélések és rajzok szerzője, fiatal, rokonszenves alak. Éveinek száma, tudunkkal, alig múlta fölül a huszonötöt, de azért már is igen szép irodalmi műlra tekinthet vissza. Költeményeinek köteté »A százlevél rózsá« czimmel még 1882-ben látott napvilágot. Tollát azóta sem pihentette. Mint katonai főorvos, szabad perceiben, szívvel-lélekkel áldozott az elbeszélés szelid műzsjának. Széles látókörű finom műveltsége, tudományos képzettsége, élénk megfigyelő talentuma, dús fantáziája s egyéb rendkívül kedves személyes tulajdonai erre őt kiválóan alkalmassá tették. Az *egy Maszlaghy-t kivéve nem is ismerünk nálánál ügyesebb, a föltalálásban eredetibb és változatosabb elbeszélőt katholicus írónk között*. Mert jegyezzük meg jól, Kontúr Béla nemcsak névleg, de teljes meggyőződéssel katholicus, kinek gondolkodásmódját, világnézetét a legőszintébb vallásosság jellemzi. Tehetségeinek ismerete bennünket a legfokozottab reményekre jogosít. Az előttünk fekvő kötetet egy regény („A végzet“) előzte meg, melylyel annak idején már sok dicsőretet aratott ...

„A hegy mögül“ összesen tizenkét elbeszélést és rajzot tartalmaz. Mindegyik megerdemlené, hogy külön foglalkozunk vele. Ezt azonban, sajnálatunkra, a rendelkezés-ünkre álló térszűk volta nem engedi. Általánoságban annyit mondhatunk, hogy a francziászkodó modern novellistáktól egészen elütő hang az, melyet Kontúr Béla használ. Inspirációit tiszta, üdítő forrásból meríti. Szíve romantikus, meleg kedélye tele rajongó szeretettel a természet szépségei iránt s a férfúnak épen úgy becsületére válik mely vallásossága, mint a gyermeknek. „Gyermek-emlékeim“ cím alatt maga beszéli el a következőket: „Bár igen szerettem aludni, felkeltem korán, hogy a templomba menjek s ministráljak. Hívó, gyermeked szívem buzgó tisztelője volt a boldogság Szűznek, a Megváltó édes anyjának. Minden este, mikor estí imára esendül a harang, védelmébe ajánlottam magamat, hogy őrizzen, oltalmazzon mindig, akkor és halálom óráján is. Emlékszem, hogy egy szép tavaszi délután, midőn gyónasomat végeztem, leborultam a kék ég alatt őrseimnél s úgy imádkoztam a szeplőtlenhez, hogy szent fiával, bűneimtől megtisztultat vétessem föl magához ... A virágtól fehér akáczfaék himbáltak lombzatjukat mellett, az irisz szeretőleg mosolygva, a syringa-bokrok fölül édes illat lengse s a napsugarak mindent beragyogtak körültem. Nyugatról *egy fehér galamb* szállt a fűnyes, illatos légben.“ Szerintünk e pár sorban van megítve Kontúr költeszetének alaphanga. Katakéjtája az anyatermészet szűz kepe volt, s ma is számos oly tükör tár föl ez előtte, melyről a laikusnak fogalma sincsen. — Egy helyen lelkesülten írja: »*Oh, alig*

képzeltető, hogy a természet barátja hitetlen legyen és szerencsétlen, szándó a természetbűvör, ki istentagadó. — Novelláiban a vért az arcba kergető pikáns fordulatok, idegizgató leírások nincsenek, de azért az elsőtől az utolsóig mind nagyon érdekesek. Formaérzékeny kitűnő, iralya emelkedett, választékos, kellemesen és lágyan folyó. Humora, melyhez szintén van vénája, nemes, kiművelt izlésről tanuskodik. A »Jolánka álma«-ban pompásan sikerült a tolakodó Tsuk úr komikus alakja, ki, öreg ember létere, erőnek erejével egy fiatal tizenhat éves leánykát akar nőül venni. »A balzam« remek apothéozisa a pusztai, gazdálkodó, munkás életnek. A »Berthe Oisette« egy műlovarnó és egy magyar ifjú s. erelmének gyászos történetét beszéléli el. »A vas ezredes«, tárgya a katona élethől van véve. Tanulsága az, hogy az ördöggel és az arisztokratákkal nem tanácsos kikötni. . .

De nem folytatjuk tovább. A derek szerzőnek szívből gratulálunk s a könyveről irt rövid ismertetésünket azzal a kérelemmel rekküzdészt, hogy a megkezdett irányban folytassa továbbra is működését. A jutalom nem fog elmaradni s hallgasson bár róla a liberális csehbeli kritika, mi katholicusok büszken fogjuk őt a magunkénak vallani.

Cecilia. Kathol. egyház-zenei szaklap. Szerkeszti és kiadja *Katinszky Gyula* Egerben. Megjelen minden hóap első szombatján egy iven. Előfizetési ára 1 frt 50 kr. (a »Népiskolai Tanügy« megrendelőinek 1 frt).

Bizonyára sokan lesznek az Egyházi Közlöny olvasói között, kik most veszik először tudomásul a »Cecilia« létezését, holott az jelen évvel már második évfolyamába lép. Szerényen, feltűnési viselkedet nélkül indult meg, alig jelezte néhány katholicus lap születésének örömdetes eseményét. Pedig, ha tekintetbe vesszük egyrészt a zenének nagy fontosságát az egyház életében, másrészt pedig hazánknak épen az egyházi zene terén való elmaradott állapotát, konstatalnunk kell, hogy a »Cecilia« házagptóttó szaklap, melynek megszűnése nagy hátrányára lenne az újabb időben e teren mutatkozó reformtörekvéseknek. Amde »ignoti nulla cupido.« Azért a jelen sorokban bemutatjuk annak első évfolyamát.

A »Cecilia«-nak feladata első sorban pótolni az egyházi zene terén azt, a mi az egyházi zene helyes úton haladó felvirágoztatására okvetlenül szükséges, s a mit a papnevelő és tanítóképző intézetekben a jelenlegi mostoha körülmények között el nem sajátíthatunk.

E végből mindjárt az első számban ismertetni az egyháznak idevágó intézkedéseit és rendeleteit, melyeket minden kántornak és pupnák, kinek gondozására valamely templom bízva van, tudnia okvetlenül szükséges. Szeretük volna, ha e tárgyban a népekre vonatkozólag kissé precízebben fejezi ki magát; mert habár az egész szövegből eléggé érthető, hogy a népnek ünnepélyes őrig-melye alatt nincs megengedve, mint azt az Egyh. Közlöny 1889. 10. és 11. számaiban bőven fejtegettük, ezen dült betűkkel nyomott szavak: »A nép nyelvén való éneklés egyáltalában csak kisebb ünnepken engedendő meg« levitúra vezethetik az olvasót. Nezetünk szerint a fennálló szabványokat határozottan kellene kifejezni; — már hogy aztán foganatosíthatók-e, vagy sem, s ha igen, mily módon lehetethetők életbe, arra nézve a pasztoralis prudencia a mervadó. Egyébként egy módot a jelzett abuzus megszüntetésére maga a »Cecilia« is ajánl, hogy t. i. iskolás gyermekekből énekkart, illetve énekiskolát alakítsunk; ad azután eredményesen értékesíthető útmutatást is a népiskolai énektanításra vonatkozólag stb.

Az egyház szabályrendeleteinek ismertetésén kívül önképzésünkre egyházeneforténeti jegyzetekkel, összhangzattani leczkékkel, a rezponzoriumok énekmodjának ismertetésével s a vokálzenei műszavak és formák magyarázatával is szolgált a lefolyt évben a »Cecilia«. — mi magában eléggé mutatja a kis lap életrevalóságát. De olvasóközönsége ismereteinek garapítására talán legfőbb anyagot Severus szolgáltattott »Egyházi zene és istenítisztelet«, »Egyházi melódia«, »Egyházi harmonia«, »Az egyh. zene és a papság«, »Az egyh. zene külső szervezete és ekonomiaja«, »Egyházi énekesek«, »Hangszeres zene« és »Modern egyházi zene« című, alapos készütszetéről tanuskodó cikkeivel, bár nézetünk szerint azokban itt-ott kissé túlságosan igazolja, hogy severus. Végül egyes könyvismertetések s egyéb apróságok mellőzésevel említésre méltónak véljük hazai képezdeink zeneoktatásáról szóló és Mersek tollából eredő cikkeit, melyekkel csak azért nem vagyunk teljesen megelégedve, mert bennök a gregorianunról említés sem tétetik. Meggyőződésünk, hogy az egyházi zene felvirágoztatása csakis a gregorianum visszaállításával valik

lehetőségessé, miért is a képezdei zenetanároktól annak alapos ismeretét okvetlenül elvárjuk, hogy növendékeiket a püspöki taatervben megkivántakon kívül egyes gregorian énekekre is taníthassák.

Hangjegyes részében a rezponzoriumokon kívül több népének izléses kíséretét közli hozzátartozó elő- és utótjátékokkal. Kár, hogy az előfizetők kis száma lehetetlenné teszi, hogy a hangjegyeket külön mellékleten adja.

A mondottak után nem szükséges, hogy a „Ceciliát” ajánljuk: ajánlja az önmagát. S ha mégis újra meg újra felhívjuk reá az olvasóközönség figyelmét, azt csak azon aggodalmaink elosztására tesszük, hogy a „Cecilia” kénytelen ne legyen pályafutását bevégezni, mert a szerkesztő előfizetésre való felhívásában arról panaszkodik, hogy reá kellett fizetnie.

Az 1889-i évfolyam is kapható.

— y.

Irodalmi rövid hírek.

Megjelent. A szidók szertartásai és szokásai. Olasz nyelven írta Medici Pál, tudor. — Latinra fordította és héber idézetekkel ellátta Rosty Miklós, pálosrendű szerzetes. N.-Szombat, 1768. Magyar nyelvre lefordította Fesztor József, munkácsi e. m. áldozár, vécséi gör. sz. kath. lelkész. Ungvárott, 1890. Nyomatott a »Kelet« könyvnyomdában. Nagy 8^a, 162 lap. Megrendelhető a »Kelet« szerkesztőségénél Ungvárott. Ára 1 frt. E könyvnek első magyar fordítása 1/83-ban jelent meg Pécsen.

A »Magyar Szemle« című Budapesten megjelenő szépirodalmi hetilap mind nagyobb irodalmi sikereket arat. Reformált működését a közönség tetszése kíséri. Nemrég kitűzött pályázataira ötvennél több pályamű érkezett be, melyek között több igen becses munka van. A »Magyar Szemle« kiadóhivatala (Budapest, új-utca 14.) kívánatra szívesen küld ingyen és bérmentve mutatószámokat, E derék lapot olvasóink becses figyelmébe ajánljuk.

Hibaigazítás. Lapunk januárius 4-iki számának pályázati hírében az ötödik sorban előforduló »határozásai« szót »határai«-ra kérjük kijavítani.

LÉLKIPÁSZTOR.

Rovatvezető: **Klinda Teofil dr.**

Még egy kis ének-leczke.

Römmel olvastam az »Egyházi Közlöny« mult évi utolsó számában megjelent énekleczkét, mert ezzel végre alkalma nyílt ft. hazai papságunknak az órációk egyszerűségében nagyszerű énekmódját megismertetni. Minthogy pedig említett cikk szerint az »Egyházi Közlöny«-nek amúgy is szandéka elmondani »egyet-mást a leggyakrabban előforduló egyházi énekek (dallamáról)« s a szent misében az órációkon kívül más hangsúlyozott énekeszéd-formák is fordulnak elő, melyeknek ismerete ép oly kívánatos, legyen szabad az olvasóközönségnek az epistola és evangelium minden alkalomra egyenlő énekmódját bemutatni.

I. **Az epistola** (szent leczke) rendszerint ugyanazon hangon kezdendő meg, melyen a pontifikáns az előző órációzt bevégezte; magasabban soha, mélyebben csak azon esetben énekelhető, ha a magas hang az éneklőt nagyon fárasztaná, a mi különösen akkor fordulhat elő, ha segédlet hiányában magának a misézőnek kell a szent leczkét is énekelnie. Az epistola énekmódja egyébként lehetőleg egyszerű:

A hang mindvégig ugyanazon zöngén marad minden változat nélkül; csak kérdő mondatnál száll a kérdőjel előtti szó hangsúlyozott tagján egy felhanggal alá, melyről azonban az utolsó szótagon az eredeti hangra (tonus currens) ismét visszatér. (c h. he.) Pontnál az utolsó szótágot kissé megnyújtjuk, s megállapodunk; az epistola utolsó szavait pedig lassan vontatottan méltósággal teljesen énekeljük.

A szent leczke énekmódjában gyakrabban előforduló hibák a következők: 1) hogy a mondat végén levő egytagú szavak előtt egy kis harmaddal esnek (c . . . a. c) holott e szabály az evangelium (s szent misén kívül előforduló leczkék stb) énekmódjára áll; 2) hogy a szent leczke másodutolsó szótágján (valószínűleg oly ezelből, hogy az orgonista tudja, mikép a pap az epistola végére ért, mit azonban a bekövetkező csend épúgy tudomására hoz) egy hanggal feljebb szállnak. (c . . . d. c)

II. **Az evangelium énekmódja** valamivel változatosabb, de mégis igen könnyű:

Ha a mondat végén kérdőjel van, úgy énekmódja azonos a szent leczkében előforduló kérdő mondat énekmódjával: ha pont, vagy felkiáltójel, különböztetést kell tennünk, vajjon egytagú haj-

líthatlan zsidó vagy végéles görög szó (tu, sum, usquequo, Abraham, Amen stb de nem Juda, ae) pont van-e a pont illetve felkiáltójel előtt, vagy sem. Előbbi esetben csak a másodutolsó szótágon esünk egy kis harmaddal, míg az utolsó szótágot ismét az eredeti hangon énekeljük (c . . . a. c, e); utóbbi esetben rendszerint a negyedutolsó szótágon énekeljük a kis terezt, az utolsó három szótágot pedig az eredeti hangon (c . . . a, c, e, c, e). Rendszerint, mondom; mert, miként a hangsúlyozott énekeszédnél egyáltalában, úgy itt is a latin hangsúlyozásra kell fősúlyt fektetnünk, miért is nem szabad a helyes hangsúlyozás rovására különbség nélkül mindig a negyedutolsó szótágon leszállunk. Szabály gyanánt e tétel szolgálhat: a főhangsúly a tonus currens-ben fekszik; a kis harmad rövid szótágoknál soha, hosszuknál csak ritkán hangsúlyozható. — Az evangeliumnak ezenkívül külön befező dallama van, mely abban áll, hogy a negyedhatodutolsó szótágon («Non fit depressio vocis a fa ad re ante sextam syllabam . . . nec post quartam.» Direct. Chori.) a kis tereztbe leszállunk, lassan fokozatosan emelkedünk az eredeti hangra, melyen a még hátralevő szótágotak erőteljes hangsúlyozással énekeljük. (c . . . a h c, (c c) c c c.)

Az evangelium éneklésében a következő hibákat tapasztaltam: 1) hogy a Dominus vobiscum-ban is leszálltak egy tereztel, holott az mindig és mindütt (kivéve a prefáció előtt) egy hangon mondandó; 2) hogy itt-ott az in illo tempore-nél is hallható a flekszió, holott tempore után kettőspont szokott állni, nem pedig pont vagy felkiáltó jel; 3) hogy ezen fleksziókban a közbeeső hit és éneklő akár így: c . . . h, a, c, e, akár így: c . . . a h c c; 4) hogy a hajlíthatlan zsidó és végéles görög szavaknál nem alkalmazták ugyanazon fleksziót, mely az egytagú szavaknál is alkalmazandó; 5) hogy az egytagú szavaknál c . . . e, a, c helyett c . . . h, a, e-t vagy (mint mások szebbnek vélik) c . . . e, h, a, h, e-t énekelnek; 6) hogy a végén alkalmazandó c . . . a h e, g, e dallamot c . . . a h, a, h, e, c-vel cserélik fel.

— y.

Feleletek.

Gyertyaszentelő b. a. ünnepe hetvened vasárnapal esik össze, s miután az utóbbi nagyobb (Dom. I. Cl.) rangfokozattal bír, Purificatio B. M. V. quoad officium vel in choro transferetur in fer. II. i. e. 3. Februarii tamquam sedem propriam. Ennélfogva öreg hibában szenved az ön naptár, midőn febr. 3-ára parancsolt ünnepet ír elő s a tévedés oly nyilvánvaló, hogy bővebb bizonyítgatásra nem is szorul. Miután még van elegendő idő, forduljon az egyházmegyei hivatalhoz, a hol e tévedést mindeddig észre nem vették, mert esetleg még akadnak olyanok, a kik e szerint fognak eljárni. Már pedig a gyertyaszentelést semmi esetre sem szabad másnap végezni, a mint ez a misekönyv utasításából világos: „Si hoc festum venerit in Dom. Septuag. fit tantum benedictio et distributio Candelae. Missa erit de Dom. Septuag. (Circum dederunt) sine (Gl. 2) oratio: Deus, qui. 3) Ecel. vel pro papa. — Cr. Praef. ss. Trinit. — Megjegyzendő azontúl, hogy miután a mise nem az evangelium és Urfelmutatáshoz az imént megszentelt gyertyákat meggyújtani nem kell. (Caerem. Epp.) Lib. II. Cap. 16. N. 17.) Miután tehát febr. 3. nem lesz parancsolt ünnep, a hívek nem kötelesek sz. misét hallgatni, a lelkipásztorok pedig ne — a hitközséget misézni.

Strabilis Administrator, körülbelül annyira, mint fából vaskarika. Ön már az ötödik, a ki tanácsért fordul hozzánk ez ügyben. Mi óvakodtunk mindeddig e kényes kérdés szelöltetésétől s most is csak arra szorítokunk, hogy a leghatározottabban tanácsoljuk, miszerint forduljanak a bitoros herceg-prímás, mint metropolitához, jogorvoslatért. Mi meg vagyunk győződve, hogy ez az egyedül helyes út és törvényes mód czeljük elérésére, s hogy családni nem fognak, erre nézve biztosíték a bitorosnak országzerete közmondásos pártatlansága, igazságszeretete és törvénytisztelete. Különben mindnyájuknak kívánjuk, hogy legyenek mennél előbb törvényes plebánusok!

Az oltárrámáknak, melyeket oly gyakran láthatunk, nem csak hogy nines semmiféle czeljük és rendeltetésök, hanem határozottan rubrika-ellenesek. A misekönyv ezeket mondja: „Super altare nihil omnino ponatur, quod ad missae sacrificium vel ipsius altaris ornatum non pertinet” Rubr. gen. XX. A Caeremoniale Epp. még világosabban szól: „Nullae coronides lignae circa altaris angulos deaurant sed. eorum loco apponi poterunt fasciae ex auro vel serico elaboratae etc.” (L. I. Cup. 12. N. 11.)